

**SANAYİ İŞLETMELERİNİN ÜRETİM
SÜREÇLERİNDE KARŞILAŞILAN
SORUNLARIN ANALİZİ: TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ**
Fulya ATAĞ

Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ

2015

**T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SANAYİ İŞLETMELERİNİN ÜRETİM SÜREÇLERİNDE
KARŞILAŞILAN SORUNLARIN ANALİZİ: TEKİRDAĞ
ÖRNEĞİ**

Fulya ATAK

İŞLETME ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ

TEKİRDAĞ-2015

Her hakkı saklıdır

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya ATAK tarafından hazırlanan “*Sanayi İşletmelerinin Üretim Süreçlerinde Karşılaşılan Sorunların Analizi: Tekirdağ Örneği*” konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca 04.05.2015 günü saat 10:00’da yapılmış olup, tezin*
..... OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

| JÜRİ ÜYELERİ | KANAAT | İMZA |
|------------------------------|--------|------|
| Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ | | |
| Prof. Dr. Dilek ALTAŞ | | |
| Doç. Dr. M. Ömer AZABAĞAOĞLU | | |
| | | |
| | | |

* Jüri üyelerinin teze ilgili karar açıklaması kısmında “Kabul Edilmesine / Reddine” seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

ÖZET

Rekabetçi üstünlüğe sahip olmak sanayi işletmeleri açısından önemli bir konudur. Bunun gerçekleştirilmesi için maliyetlerin minimize edilmesi ve kabul edilebilir fiyatla rekabet edebilmek önemli olmaktadır. Ancak ürün kalitesinin de aynı oranda etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle ARGE faaliyetlerine önem verilerek mevcut ürünlerin fonksiyonunun geliştirilmesi veya yeni ürünler işletmeler üzerindeki maliyet baskısını azaltarak kalite ve nitelik kavramının öne çıkmasına yardımcı olmaktadır. Bu durum firmaya rekabet üstünlüğü getirecektir.

İşletmelerin rekabet üstünlüğünü kaliteli ve yeni ürünlerle daha kolay sağlayabileceği görülmektedir. Bunun için nitelikli işgücü ve kaliteli hammadde ve kaliteli ürün üretilebilmesi için tedarikçilerle yakın işbirliği yapılması gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca kamu destekleri, üretim yönetimi, kurumsallaşma ve teknik bilgi ihtiyacının sürekli olarak sağlanmasıyla mümkün olabileceği görülmektedir.

Bu çalışma ile sanayi işletmelerinde rekabetçi üstünlüğe etki eden üretim süreçlerinde yaşanan sorunlar araştırılmıştır. Bu kapsamda Tekirdağ ilinde bulunan 1458 sanayi işletmesinden 92'sinin yöneticilerine anket çalışması yapılmıştır. Sanayi işletmeleri açısından en güncel ve önemli sorunların tedarikçilerle yaşanan sorunların ve nitelikli personel eksikliğinden kaynaklandığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanayi işletmeleri, KOBİ, Teknik Bilgi, Kurumsallaşma, Verimlilik

SUMMARY

Competitive advantage is an important aspect for industry companies. To achieve that objective, they have to minimize their costs, attain a fair and acceptable prices and produce high quality products. Therefore, improving usability of existing products, emphasize on Research&Development activities and emphasize on the qualification of new products could benefit companies by reducing the cost pressure which results in competitive advantage.

High quality products and new product innovations can improve competitive advantage. Hence to provide high quality raw materials and produce high quality products, it is important to have a close relationship with suppliers. In addition to that, skilled workforce is needed for active competitive advantage. Also it can be said that constantly providing the need for technical information, public support, production management and corporate governance could help bringing competitive advantage.

In this study, the manufacturing processes problems affecting the competitive advantage in the industrial companies have been investigated. Tekirdağ In this context, a survey has been conducted with 92 of industrial company managers in Tekirdağ. As a result, it has been found out that the most important and up-to-date issues industrial companies have to deal with are the lack of skilled workforce and problems with suppliers.

Keywords: industrial enterprises, SMEs, technical information, corporate governance, productivity.

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında bana destek veren, bilgi ve tecrübeleri ile analizlerin yapılmasına yardımcı olan Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Dilek ALTAŞ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimime başladığım günden bu yana bilgi ve tecrübeleri ile her zaman bana yol gösteren, tezimin yazım ve hazırlanma sürecinde desteklerini esirgemeyen, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcısı Sayın Yrd. Doç. Dr. İrfan ATALAY' a manevi desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

NKÜ' de yüksek lisans' a başladığımdan bu yana bana ablalık yapan ve yardımlarını benden esirmeyen Sosyal Bilimler Enstitüsü personeli Fatma BAŞYAZGAN' a teşekkürlerimi sunarım. Tezimin tamamlanması aşamasında bana sağladığı her türlü yardımlarından dolayı Araş. Gör. Aytaç GÜT' e teşekkürlerimi sunarım. Sosyal Bilimler Enstitüsü personeli Aytaç GÜLER' e manevi desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Anket çalışmalarımda bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen değerli ailem; İslam ATAK, Sevda ATAK, Nusret ATAK, Şöhret ATAK, Tuğberk ATAK ve Simge VURGUN' a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

| | |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| ÖZET..... | i |
| SUMMARY | ii |
| ÖNSÖZ | iii |
| İÇİNDEKİLER | iv |
| TABLolar LİSTESİ..... | vii |
| GİRİŞ | 1 |
| 2. MAL VE HİZMET ÜRETİMİNDE KOBİ İŞLETMELERİ..... | 4 |
| 2.1. İşletme Kavramı | 4 |
| 2.2. Üretim Faktörleri..... | 8 |
| 2.3. KOBİ İşletmeciliği | 11 |
| 2.4. KOBİ İşletmelerin Desteklenmesi..... | 16 |
| 2.5. KOBİ İşletmeciliğinde KOSGEB'in Önemi..... | 18 |
| 2.6. Dünyada KOBİ İşletmeciliği..... | 22 |
| 3. TEKİRDAĞ İLİNDE SANAYİLEŞME..... | 24 |
| 3.1. Tekirdağ İlinde Sektörlere ve İlçelere Göre Sanayi İşletmeleri | 25 |
| 3.2. Tekirdağ İlinde Bulunan Organize Sanayi Bölgeleri(OSB)..... | 32 |
| 3.3. Tekirdağ İlinde Sanayileşme Kaynaklı Çevre Sorunları..... | 34 |
| 4. ARAŞTIRMA BULGULARI | 37 |
| 4.1. İşletme Yöneticilerinin Cinsiyet Durumu | 37 |
| 4.2. İşletme Yöneticilerinin Yaş Durumu | 37 |
| 4.3. İşletme Yöneticilerinin İş Tecrübesi | 38 |

| | |
|--------------------------------------------------------------------------------|----|
| 4.4. İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu..... | 39 |
| 4.5. İşletmelerin Hukuki Durumu..... | 40 |
| 4.6. İşletmelerin Ortalama Personel Sayısı | 41 |
| 4.7. İşletmelerin Kuruluş Yılı..... | 41 |
| 4.8. İşletmelerin Üretim Planlaması | 42 |
| 4.9. İşletmelerin Üretim Aşamasında Karşılaştığı Sorunlar | 43 |
| 4.10. İşletmelerin Kalite Kontrol Departmanı Bulunma Durumu..... | 44 |
| 4. 11. İşletmelerin Kalite Kontrolünde Karşılan Hatalı Ürün Tespiti | 45 |
| 4.12. İşletmelerin Karşılaştığı Hatalı Ürünlerin Nedenleri | 45 |
| 4.13. İşletmelerde İstihdam Edilen Personelin İş Pozisyonlarının Dağılımı..... | 46 |
| 4.14. İşletmelerin Üretim Sürecine İlişkin Bilgi ve Beceri Düzeyi..... | 47 |
| 4.15. İşletmelerde Üretim Bandında Malzeme ve Üretim Akışı..... | 48 |
| 4.16. İşletmelerin Tedarikçi İşletmelerle Karşılaşılan Sorunlar | 48 |
| 4.17. İşletmelerin Tedarikçi Performans Standartları | 49 |
| 4.18. İşletmelerde Yapılan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri | 50 |
| 4.19. İşletmelerin Müşteri Yurtiçi ve Yurtdışı Dağılımı..... | 51 |
| 4.20. İşletmelerin Hammadde Temininde Kullandığı Pazarlar | 52 |
| 4.21. İşletmelerin Kullandığı Teknolojinin Düzeyi..... | 52 |
| 4.22. İşletmelerde Yatırım Planı Bulunma Durumu..... | 53 |
| 4.23. İşletmelerin Fason Üretim Yapma Durumu | 54 |
| 4.24. Sektörün Rekabet Durumu Konusunda Şirket Yöneticilerinin Yargıları.... | 54 |
| 4.25. Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi | 55 |

| | |
|---------------------------------------------------------------------------|----|
| 4.26. Faktör Analizi Uygulanan Verilerin Açıklanan Toplam Varyansı | 56 |
| 4.27. Varimax Rotasyonu Matrisi | 58 |
| 4.28. Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi | 59 |
| 4.29. Açıklanan Toplam Varyans | 60 |
| 4.30. Varimax Rotasyonu | 61 |
| 5. SONUÇ VE ÖNERİLER | 64 |
| KAYNAKÇA | 67 |
| EK – 1 | 69 |

TABLolar LİSTESİ

| | |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 2. 1: Ülkelerin KOBİ Tanımlarını Belirlerken Dikkate Aldığı Ölçütler..... | 13 |
| Tablo 3. 1: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı 2014..... | 27 |
| Tablo 3. 2: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı 2014 - 2 | 30 |
| Tablo 3. 3: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı - 3 | 31 |
| Tablo 3. 4: Tekirdağ İlinde Bulunan Organize Sanayi Bölgeleri..... | 33 |
| Tablo 4. 1: İşletme Yöneticilerinin Cinsiyet Durumu..... | 37 |
| Tablo 4. 2: İşletme Yöneticilerinin Yaş Durumu..... | 38 |
| Tablo 4. 3: İşletme Yöneticilerinin İş Tecrübesi..... | 39 |
| Tablo 4. 4: İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu | 39 |
| Tablo 4. 5: İşletmelerin Hukuki Durumu..... | 40 |
| Tablo 4. 6: İşletme Personel Sayısı | 41 |
| Tablo 4. 7: İşletmelerin Kuruluş Yılı | 42 |
| Tablo 4. 8: İşletmelerin Üretim Planlaması | 42 |
| Tablo 4. 9: İşletmelerin Üretim Aşamasında Karşılaştığı Sorunlar | 43 |
| Tablo 4. 10: İşletmelerin Kalite Kontrol Departmanı | 44 |
| Tablo 4. 11: İşletmelerin Kalite Kontrolünde Hatalı Ürün Tespiti | 45 |
| Tablo 4. 12: İşletmelerin Hatalı Ürün Nedenleri | 46 |
| Tablo 4. 13: İşletmelerde İstihdam Edilenlerin Dağılımı..... | 47 |
| Tablo 4. 14: İşletmelerin Üretim Sürecine İlişkin Bilgi ve Beceri Düzeyi..... | 47 |

| | |
|----------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tablo 4. 15: İşletmelerde Üretim Bandı Malzeme ve Üretim Akışı..... | 48 |
| Tablo 4. 16: Tedarikçilerle Karşılaşılan Sorunlar | 49 |
| Tablo 4. 17: İşletmelerde Tedarikçilerin Performans Standartları..... | 50 |
| Tablo 4. 18: İşletmelerde Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri | 51 |
| Tablo 4. 19: İşletmelerde Müşteri Dağılımı..... | 51 |
| Tablo 4. 20: İşletmelerde Hammadde Temin Yolu..... | 52 |
| Tablo 4. 21: İşletmelerde Teknoloji Durumu..... | 53 |
| Tablo 4. 22: İşletmelerde Yatırım Planı Bulunma Durumu..... | 53 |
| Tablo 4. 23: İşletmelerde Fason Üretim..... | 54 |
| Tablo 4. 24: İşletmelerde Sektör Rekabeti..... | 55 |
| Tablo 4. 25: Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi | 55 |
| Tablo 4. 26: Faktör Analizi Uygulanan Verilerin Açıklanan Toplam Varyansı..... | 57 |
| Tablo 4. 27: Bileşenlerin Rotasyon Matrisi | 59 |
| Tablo 4. 28: Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi KMO..... | 59 |
| Tablo 4. 29: Açıklanan Toplam Varyans | 60 |
| Tablo 4. 30: Varimax Rotasyonu | 62 |

GİRİŞ

Türkiye'de sanayileşme belli bölgelerde yoğunlaşmış olup bunlar; Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleridir. Sanayi işletmeleri içerisinde tekstil ve konfeksiyon sektörü ön planda yer almaktadır. Sanayi işletmelerinin sayısının artması ülkenin sanayi malları ihtiyacının karşılanmasına ve dışsatımın artmasına katkı sağlamaktadır.

Trakya bölgesinde yaklaşık 2500 sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin yaklaşık %30'u yine tekstil ve konfeksiyon sektörüne aittir. Bunun dışında metal, otomotiv, kimya, gıda, vb. diğer sektörlerden işletmeler bulunmaktadır. Bölgede yaşanan sanayileşme tarım ürünlerini işleyen gıda sektöründen yüksek teknoloji üreten işletmelerin kurulmasına kadar gelinen 50 yıllık bir süreçte önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Trakya bölgesi son 50 yılda tarım yanında sanayi ve hizmet sektörlerinde yaşanan hızlı gelişmeler altyapı ve inşaat sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir. Özellikle 1980'li yıllarda Bulgaristan'dan bölgeye yaşanan zorunlu göç nedeniyle gelen nitelikli ve eğitilmiş göçmen vatandaşlar bölgede nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Son yıllarda bölge yanında İstanbul ve Türkiye'nin diğer illerinden işgücü sağlanmaktadır.

Tekirdağ ili yaklaşık 1500 sanayi işletmesinin bulunduğu bir sanayi şehri haline Çorlu, Ergene, Çerkezköy, Kapaklı, Muratlı ve Süleymanpaşa ilçede yoğunlaşmıştır. Marmara Ereğlisi ilçesi ise doğalgaz ve enerji sektörü konusunda çalışan büyük ölçekli işletmeler mevcuttur. Malkara, Hayrabolu ve Şarköy ilçelerinde başta gıda ve makine olmak üzere farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler bulunmaktadır.

Tekirdağ ili hayvancılık yanında buğday, ayçiçeği, kanola gibi tarla ürünleri ile üzüm, zeytin, kiraz, elma vb. meyveciliğin de yaygın olarak yapılmaktadır. Tarım sektörü ilde önemini hala korumakta olup modern üretim yöntemleri ve teknikleri uygulanmakta olup elde edilen tarımsal ürünler genelde ilde bulunan gıda sanayi işletmelerinde işlenerek tüketicilere ulaştırılmaktadır.

Tekirdağ'da tarım ve sanayi sektöründe yaşanan gelişmeler hizmet sektörünü de olumlu etkilemiştir. Nüfus artışına paralel olarak ihtiyaçların artması başta bankacılık, otel, restoran, sigortacılık vb. olmak üzere benzeri hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin sayısının artmasına neden olmuştur.

Tekirdağ ilinde tüm sektörlerin gelişmesine neden olmuş ve daha rekabetçi bir piyasa ortaya çıkmıştır. Özellikle aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler arasında fiyat ve kalite merkezli bir rekabet söz konusudur. İşletmeler fiyat rekabeti yapabilmek için üretimde verimlilik ilkelerine uygun olarak üretim yapmaya başlamışlardır. Verimliliği dikkate almayan işletmeler fiyat rekabetine uzun süre dayanamayacakları için pazarlarını kaybederek zor durumda kalabilirler. Bazı işletmeler eski teknoloji kullandıkları için üretim maliyetleri yüksek olmaktadır. Son yıllarda işletmeler verimlilik ilkelerini dikkate almaya başlamışlardır. Bu nedenle üretim maliyetleri düşmeye başlamıştır. Ancak bazı işletmeler hammadde temini konusunda en uygun ve ucuz ulaşım yollarını kullanarak maliyeti düşürmeye çalışmaktadır. Örneğin Tekirdağ ilinin İstanbul'a yakın olması, Tekirdağ'da bulunan limanlara yakın olması lojistik maliyetlerini düşürmelerine yardımcı olmaktadır.

Kalite verimlilik ilkelerinin birlikte uygulanması ve proste izlenen yol ve üretim yöntemleri etkili olmaya başlamıştır. Bazı firmalar tedarikçilere yarı mamül

ürettirerek nihai ürünü işletmede üretmektedirler. Her iki durumda da üretim hatlarında karşılaşılan sorunlar ürünlerin verim ve kalitesini etkilemektedir.

Bu çalışma ile Tekirdağ ilinde bulunan KOBİ işletmelerinin, üretim hatlarında ve tedarikçilerden sağlanan ürünlerde karşılaştıkları sorunlar analiz edilerek incelenmiştir. İşletmelerin rekabetçi olabilmeleri birim maliyetlerin kaliteden ödün vermeden minimize edilmesi gerektiği araştırmadan elde edilen önemli bir bulgudur. İşletmelerin tedarikçilerle önemli sorunlar yaşadığı bu sorunların çözümünde izlenecek yol ve yöntemlerde incelenmiştir.

Çalışmadan elde edilecek bilgiler doğrultusunda KOBİ işletmelerin hizmet içi nitelikli eğitim almaya ihtiyaçları olduğu izlenmektedir. Bu eğitimlerin hatalı ürün oranlarının düşürülmesinin nitelikli personel seçiminden geçtiği ortaya çıkmaktadır. Nitelikli seçilen personelin eğitilmesi ve motivasyonunun sürekli olması işletmelerin rekabetçiliğini artıracakları ortaya çıkmıştır. Bu araştırma ile proseslerde ve tedarikçilerle yaşanan sorunlar ve çözümleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. MAL VE HİZMET ÜRETİMİNDE KOBİ İŞLETMELERİ

2.1. İşletme Kavramı

İşletme terimi, Türkçe’ de çalıştırmak anlamına gelen işletmek fiilinden, bu da iş kökünden gelmektedir. İş yararlı bir faaliyet anlamında kullanılır ve böylece oyun ve eğlence gibi terimlerden kısmen ayrılır. İşletme terimi şu üç anlamı kapsamaktadır:

-Bir araç, makine ve bu gibi üretim öğelerini çalıştırmak yani ona iş gördürmek,

-Çeşitli iş ve faaliyetlerin görüldüğü yer, işyeri,

-Maddi ve beşeri öğeler (teknik sermaye ve personel) den oluşan bir üretim birimi.

İşletme kavramının her üç anlamında da yararlı, yani üretici bir hareket ve faaliyette bulunma anlaşılmaktadır. Ancak birincisi yalnız teknik, ikincisi ve üçüncüsü topluma ve tekniğe ait niteliklere sahiptir. Birinci anlamda alet ve makine gibi işyerlerinin faaliyette olup olmadığı konusu da vardır. (Tosun, 1978).

Gerçekten bir saatin, bir motorun olduğu kadar, bir dükkan, bir fabrika, bir ticarethanenin de işleyip işlemediği sorulabilir. İşletme kavramının bu anlamı dinamik bir niteliğe sahiptir. İkinci anlamda, fabrika, büro, yazıhane, ticarethane ve benzeri gibi terimlerin ifade ettiği, işlerin görüldüğü yer belirtilir ki bu terim, statik bir anlam taşır. Üçüncü anlamda ise fiili hareketleri ile bu fiil ve hareketlerin oluşturduğu yer değil, bu fiil ve hareketleri (işleri) görmek üzere oluşturulmuş yapı (teşkilat, örgüt) belirtilmektedir. (Tosun, 1978).

İktisat biliminde her türlü fayda yaratmaya, başka bir deyimle faydalı mal ve hizmetler ortaya koymaya üretim adı verilir. Üretimde bulunabilmek, kısacası fayda yaratmak, iktisadi mal ve hizmetler için birtakım faktörlerin birleşmesi gerekir. İşte bu faktörlere üretim faktörleri denir. (Oluç, 1973).

Bu tanıma göre işletme, doğal kaynaklar, iş gücü, sermaye ve organizasyon adlarını taşıyan dört üretim faktöründen oluşmaktadır. Ancak bu üretim faktörleri rastlantı ve gelişmiş güzel bir biçimde değil, aralarında belli oranlar ve belli bir düzelen (organizasyon) var olarak bir araya gelirler, birleşirler. Yeni bir birim, bir bütün oluştururlar. Burada birinci amaç, mal ve hizmet üretmek, ekonomik anlamda fayda yaratmak ya da var olan faydaları arttırmak olduğuna göre, bir araya gelen bu öğelere üretim faktörleri (vasıtaları) adını veriyoruz. Demek ki işletmenin varlık nedeni, insanların ihtiyacını karşılamak, insanlar tarafından istenen mal ve hizmetleri üretmektir. Bunu başaramayan bir kuruluşun yaşama ve gelişmesi söz konusu değildir. (Oluç, 1973).

İşletmelerin çalışmalarının sürekli veya süreksiz olması, büyüklüğü veya küçüklüğü, işletmenin kendisinin ve başkalarının ihtiyacını karşılaması, tek veya çok sahibe bağlılığı, sahibinin devlet veya özel kişi oluşu, kapitalist, kooperatif veya komünist bir düzen içinde işleme veya işletilmesi bir iktisadi birimin işletme sayılmasına engel değildir. (Oluç, 1973). Sanayileşme, kalkınmanın temelini oluşturan bir süreç olmakla birlikte, bilgi ve teknoloji toplumuna giden yolun da temel taşlarından biri olarak görülmektedir. Ülkemizin kalkınması ve bölgesel potansiyellerin en iyi şekilde değerlendirilmesinde, mevcut kaynakların verimli kullanımı, KOBİ'lerimize sağlanacak destekler ve onların devamlı olarak geliştirilmesi, son derece önemli bir rol oynamaktadır. (Sanayi İhtisas Komitesi, 2012). Sanayi işletmeleri üretim sürecinde kullanılan hammadde yardımcı malzeme ve her türlü girdiyi fiziksel veya kimyasal değişim sürecinden geçirerek yeni mal

haline dönüştüren ekonomik birimlerdir. Örneğin, otomobil, çamaşır makinesi, mobilya, tekstil, demir-çelik ve benzer mal veya ürünler sanayi işletmeleri tarafından üretilmektedir. (Özgen ve Yalçın, 2006).

İşletmelerin üç türlü görevi vardır:

- Üretim faktörlerini elde etmek
- Mal ve hizmet üretmek
- Ürettiklerini isteyenlere arz etmektir (satmaktır).

İşletme yönetimi bunları asgari giderle azami kar esasına göre gerçekleştirmeyi amaçlar. Bunların ışığında işletme, malların ve hizmetlerin üretildiği ve pazarlandığı her yerde, insanların ihtiyaçlarını doğrudan ve dolayısıyla karşılamak amacı ile işleyen veya işlenen üretim faktörlerinin uyumlu bir biçimde birleşmesiyle meydana gelen her iktisadi ve teknik birime denir. (Aktepe, 2007).

Bu duruma göre bir iktisadi birim olan işletmenin başlıca iki özelliği ortaya çıkar:

- İktisadi mal ve hizmetleri ortaya koymak amacı ile faaliyette bulunması,
- İktisadi mal ve hizmetleri ortaya koymak için gerekli üretim faktörlerinin bir arada bulunması,

İşletme kavramını daha iyi açıklayabilmek için işletmenin özelliklerini bilmek gerekir. Genel olarak herhangi bir işletmenin özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

-İşletmeler faydalı mal ve hizmet üretirler. Mal ve hizmetlerin faydalı olması, onların insan ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bu faydanın elde edilebilmesi için belirli bir çabanın sarf edilmesi ile ilgilidir. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletme sosyo-teknik bir terimdir. İşletmeyi oluşturan iki temel faktör olarak beşeri (insan) ve fiziki faktörlerden söz edilebilir. İşletmeyi sadece bir teknik ilişkiler sistemi olarak düşündüğümüzde bir araç, bir makine, bir teknik sistem hiçbir zaman işletme sayılamaz. İşletmenin meydana gelmesi için, insan faktörü ile fiziki varlıkların üretim amacıyla uyumlu bir biçimde bir araya gelmesi gerekir. Böylece bu birim içindeki ilişkiler teknik, sosyal ve psikolojik nitelik taşır. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletmeler mal ve/veya hizmet üretmek üzere faaliyette bulunurken bir yasal düzen içinde hareket etmek zorundadırlar. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletmeler, sınırlı kaynakları kullanarak, sınırsız insan ihtiyaçlarını giderme süreçlerinde bir takım tekniklere, uygulamalara, örgütlenmeye ve planlamaya dayanan yöntemli çalışmalardan yararlanırlar. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletmeler faaliyetleri sonucu kar elde etme, büyüme ve sürekliliklerini koruma amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırlar. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletmelerin bir diğer ayırt edici özelliği, borçlanabilmeleri ve alacaklanabilmeleri, bağımsız olmaları, süreklilik arz etmeleri, hukuki varlık sahibi olmaları ve risk altına girmeleridir. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletmeler dinamik ve statik olarak da değerlendirilebilir. Statik anlamda işletme denilince bir fabrika, bir ticarethane gibi bir işyeri ya da teknik bir ünite akla gelir. Dinamik anlamda ise, üretim sürecinin gerçekleştirildiği, ortaya bir mal veya hizmetin çıkarıldığı yer akla gelir. (Özgen ve Yalçın, 2006).

-İşletme açık bir sistemdir. İşletmeler kendi içine dönük kapalı bir sistem değil; toplumla, tüketicilerle, çeşitli kuruluş ve kişilerle sürekli ilişkiler içinde bulunan açık bir sistemin işleyişini yansıtır. (Özgen ve Yalçın, 2006).

2.2. Üretim Faktörleri

Bir ekonominin gelişmişlik derecesi, başka bir deyişle o ekonomi ortamında yaşayan bireylerin erişebilecekleri tatmin düzeyi, sahip olunan kaynakların nicelik ve nitelikleriyle sınırlı olmaktadır. (Dinler, 2004). Dünyada var olan kıtlık ortamında, insanların birtakım ihtiyaçlarını giderebilmek ve bu yolla da kar elde edebilmek amacıyla firmalar kurulmaktadır. Firmaların bu üretim sürecinde kullandıkları madde ve hizmetlere girdiler, ortaya çıkan ürünlere ise çıktılar denmektedir. Üretim sürecindeki her ayrı girdi, bir üretim faktörü olarak kabul edilmektedir. Ortaya çıkan ürünlerin kaynaklarına kadar inilecek olunursa sonuçta dört temel üretim faktörünün ismiyle karşılaşılacaktır. Bu faktörler : (Özgen ve Yalçın, 2006).

- Emek (işgücü)
- Doğal kaynaklar (toprak)
- Sermaye (kapital)
- Girişimcilik (müteşebbis) şeklinde sıralanmaktadır.
- Bilgi ve Teknoloji

Emek (İşgücü)

Üretim faktörlerinin en önemlisi olarak emek gösterilmektedir. Emek faktörü olmadan herhangi bir malın üretimi ya da bir hizmetin karşılanması düşünülememektedir. İşletme sahiplerinin ve çalışanlarının amaçlarına ulaşabilmeleri için gereken fiziksel ve zihinsel çabaların tümü emek olarak adlandırılmaktadır. Emek, diğer üretim faktörlerini bir araya getirip yönlendirmektedir. (Özgen ve Yalçın, 2006). Üretimde ne kadar makineleşmeye gidilirse gidilsin, emek faktörünü ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır. Bir ülkenin nüfusu ya da çalışabilir nüfusu, toplam emek (işgücü) hakkında ancak kabaca fikir vermektedir. İşgücünün

Çalışma süresi, beceri gücü, eğitim durumu, çalışmayı sevmesi, mutlu olmayışı ve benzeri unsurlar onun verimini etkilemektedir. (Dinler, 2004).

Doğal kaynaklar (Toprak)

Doğada bulunan kaynaklardır. Arazi, madenler, ormanlar, su, doğal kaynakların bazı örneklerindedir. Bu kaynaklar toplum ihtiyaçlarını karşılayacak çıktı üretimleri için kullanılmaya hazır bir şekilde doğal hallerinde bulunurlar. Bu doğal kaynaklardan kömür, altın, bakır ve petrol gibi bazıları kullanıldıklarında tükenirler. Yerlerine aynı tür yeni kaynak konması mümkün değildir yani yenilenemezler. Yenilenemez doğal kaynaklar olarak tanımlanan bu tür kaynaklar, devamlı kullanıldıklarından gelecekte daha da kıt bir konumda olacaktır. Diğer yandan yenilenebilir başka doğal kaynaklar da vardır. Bunlar kullanılsalar dahi doğa tarafından tekrar yerlerine yenileri konduğundan hiçbir zaman tkenmezler. Ormanlar, su, rüzgar, hava, hayvan sürüleri yenilenebilir doğal kaynak örneklerindedir. (Mirze, 2010).

Sermaye (Kapital)

Sermaye terimi ile, özellikle iktisatılarcaya kastedilen, fiziksel sermaye olup, iktisatta basit olarak üretime tahsis edilen (konulan) retim araçları (araç, gereç, makine vb.) kaynaklarını ifade eder. (Mucuk, 2005).

İşletmenin retim faaliyetinde kullanılacak, daha önce üretilmiş olan fiziksel tesisler, teknolojiler, aletler, bilgiler, yollar, bürolar, makineler, hammadde gibi somut veya soyut insan yapımı girdilerdir. Bu bağlamda sermaye daha önce üretilmiş ve bu kere başka bir üretimde kullanılacak mal veya hizmet birikimi olarak da tanımlanabilir. Sermaye işadamlarının kendi birikimlerinden oluşturulduğunda öz sermaye; bankalar, üreticiler, tedarikçiler gibi bazı dış kaynaklardan borç alınarak

oluşturulduğunda ise kredi-borç sermaye olarak adlandırılır. İşletme sermayesi hammadde stokları, mamul mallar, alacaklar, kasadaki para gibi dönem esnasında para-ürün-para döngüsü içinde devamlı değişim gösteren girdilerden oluşur. Sabit sermaye ise mal ve hizmet üretim sürecinde ihtiyaç duyulan fabrikalar, makineler, tesisler ve aletler gibi, duran ve değişim göstermeyen girdilerdir. (Mirze, 2010)

Girişimci (Müteşebbis)

Emek, toprak ve sermaye faktörlerinin bir araya getirilerek, üretime konulması için bir dördüncü faktöre gerek vardır ki; buna girişimci faktörü denmektedir. Sosyal bilimcilerin bir kısmı girişimi, ilk üç faktör ile birlikte bir dördüncü faktör olarak sayarken, bazıları da girişimi emek faktörü içinde sayarlar. Girişimci, gerçek kişi olabileceği gibi, şirket ya da kamu kuruluşu da olabilir. (Dinler, 2004). Girişimcilik iş adamlarının toplum ihtiyaçlarını gidermek bunun karşılığında da bir getiri elde etmek maksadı ile risk üstlenerek sıfırdan işe başlama veya mevcut işlerde yeni açılımlar yapma çabaları olarak ifade edilebilir. Bu girdi ekonomik faaliyetlerde veya üretim sürecinde gerekli olan diğer üretim faktörüdür. Girişimciler işletmenin mal ve hizmet üretmesi için ilk üç girdiyi –doğal kaynaklar, insan kaynakları (işgücü ve sermaye – bir araya getirir, organize eder ve faaliyetlerde bulunarak çıktılar üretmeye çalışırlar. Girişimciler bu süreçlere sermaye olarak kendi paralarını, bazen de kredi biçiminde diğer insanlardan borç alarak topladıkları kaynakları koyarlar. Hedeflerine verimli olarak ulaşırlarsa kar ederler. Eğer başarısız olurlarsa hem kendi paralarını, hem de başkalarından borç alınan paraları kaybederler. Girişimcileri, yöneticiler ve diğer çalışanlardan ayıran esas unsur, onların yaptıkları faaliyetlerinin sonucunda oluşabilecek riskleri kabul etmeleridir. Çağdaş iktisat biliminde girişimciler toplum refah ve kalkınmasını ateşleyen kıvılcıklar olarak addedilmektedir. Tüm bu üretim faktörleri bedava değildir. İş adamları, üretim yapmak için bu girdileri (üretim faktörleri) kullandıklarında, kullanılan her faktör için uygun bir ödeme yaparlar. Doğal kaynaklar için yapılan ödemeye kira (rant) denir. Ücret ve maaşlar insan kaynaklarının (işgücü) üretimdeki payı için yapılan ödemelerdir. Sermaye için faiz ödenir. Girişimcilere risk üstlendikleri için yapılan ödeme de kar olarak adlandırılır. Bu bağlam da üretim

sonucu elde edilen mal ve hizmet maliyetlerinin, üretimdeki paylarına göre üretim faktörleri kullanımı karşılığında ödenen kira, ücret, faiz ve kar' dan oluştuğunu söyleyebiliriz. (Mirze, 2010).

Bilgi ve Teknoloji

Son yıllarda en önemli sermayenin bilgi ve teknoloji olduğu kabul edilmektedir. Özellikle yüksek teknoloji ürünlerinin yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve bunları üreten firmaların küçük ölçekli ülkelerin GSMH' larına yakın satış geliri elde etmeleriyle birlikte bilgi teknolojilerinin önemi artmaya başlamıştır. Bunlara örnek olarak cep telefonlarında yaşanan gelişmeler ve programcılık örnek verilebilir.

2.3. KOBİ İşletmeciliği

Küçük ve orta boy işletme için yapılan tanımlar incelendiğinde; tanımların hem ülkeye hem de ülke içinde kuruluştan kuruluşa farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Kobi tanımlarında bilim adamları, kuruluşlar ve kanunlar arasında görüş birliği oluşmamıştır. KOBİ kavramının genel kabul gören bir tanımının yapılamamış olması; geniş bir alanı kapsamasından kaynaklanmaktadır. Küçük bir atölye KOBİ olarak kabul edilirken gelişmiş teknoloji kullanan bir fabrika da KOBİ kapsamı içinde yer alabilmektedir. Bu kadar geniş olan konu ile ilgili tanımlamalar yapılırken çok sayıda faktörün ele alınması gereklidir. Bu faktörler; zaman gelişmişlik düzeyi sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, iş kolu, üretim tekniği ve ürün özellikleridir. Bu faktörlerin etkililik dereceleri ve ülkelere göre taşıdıkları önem, ayrıca tanım yapan kişi ya da kuruluşun görüş açısı KOBİ konusunda tanımların farklılaşmasına sebep olmaktadır. (Başar, Altın ve Doğan, 2013).

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) kavramı hemen hemen tüm ülkelerde kullanılan bir kavramdır. Kavramın ifade ettiği büyüklük; ekonomiye, sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne sektöre ve kullanılan üretim yöntemine bağlı olarak ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. (Karataş, 1991). İşletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilme kapasitesi, iç piyasada var olabilmek için taşınması gereken asgari nitelikler ve ülkelerin destek uygulamalarına tahsis edecekleri kaynakların büyüklüğü bu tanımların sınırlarının çizilmesinde belirleyici olan başlıca unsurlardır. Ülkeler, KOBİ'lerin ekonomiye olan katkılarını arttırmak için çeşitli politika ve programları uygulamaya koymakta ve politika ve programların hedef kitesini belirleyebilmek amacıyla da kendi KOBİ tanımlarını oluşturmaktadırlar. (Alpugan, 1994).

Ülkeler KOBİ tanımlarını, politikaları ve kaynakları çerçevesinde sermaye büyüklüğü, işçi sayısı ve ciro gibi belirleyici unsurlardan bir ya da birkaçını kullanarak belirlemektedirler. Bazı ülkelerin tanımlarının nasıl belirlendiğine ilişkin ölçütler Tablo 2.1.' de verilmektedir. Tabloya bakıldığında, tanım oluşturmada genel olarak gelişmiş ülkelerin, ciro sermaye çalıştırılan işçi sayısı ölçütlerini birlikte kullanarak KOBİ tanımlarını oluşturdukları görülmektedir. (Cansız, 2008).

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik de küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sınıflandırılması: (Resmi Gazete, 2005).

Madde 5-(Değişik: 10/9/2012-2012/3834 K.)

Kobi'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

- a) Mikro İşletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri bir milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler. (Resmi Gazete, 2005).
- b) Küçük İşletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri sekiz milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler. (Resmi Gazete, 2005).
- c) Orta büyüklükteki işletme: İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler. (Resmi Gazete, 2005)

Tablo 2. 1: Ülkelerin KOBİ Tanımlarını Belirlerken Dikkate Aldığı Ölçütler

| ÖLÇÜTLER | SERMAYE | İŞÇİ SAYISI | CİRO+SERMAYE+İŞÇİ SAYISI |
|----------|-----------|-------------|--------------------------|
| ÜLKELER | Bangladeş | Brezilya | AB |
| | Endonezya | Malezya | ABD |
| | Gana | OECD | Filipinler |
| | Hindistan | Tayland | Japonya |
| | Nepal | | Peru |
| | Nijerya | | Sudan |
| | Kenya | | Türkiye |
| | Srilanka | | Venezuela |

Kaynak: Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, 2000.

Tanımlamanın kolaylaşması açısından KOBİ'lerin genel karakteristik özellikleri bilinmelidir. Bu özellikler yapılan KOBİ tanımlarında dikkate alınmaktadır. Söz konusu özellikler:

-KOBİ'lerin organizasyon yapıları basittir. Profesyonel yöneticilerle değil işletme sahipleri veya ortakları tarafından yönetilir.

-KOBİ sahipleri ya da yöneticileri iş ile ilgili aldıkları kararlarda bağımsızdırlar ve denetime tabi tutulmazlar.

-KOBİ'ler pazarda nispeten küçük bir paya sahiptir.

KOBİ'ler az yatırımla çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlama, düşük maliyetle istihdam yaratma, ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenme, talepteki değişikliklere daha kolay uyum gösterme ve teknolojik yeniliklere daha yatkın olma özelliklerine sahiptir. Bu özelliklerden dolayı bölgeler arası dengeli kalkınmada ve gelir dağılımının düzelmesinde rol oynar. Bireysel tasarrufların teşvik edilmesi ve büyük işletmelerin tamamlanması işlevini yerine getirir. KOBİ'ler Türkiye'de ve dünya ülkelerinde ekonomik krizlerin atlatılmasında da önemli roller üstlenmişlerdir. Tüm dünyada ekonomik gelişmenin kaynağını büyük oranda KOBİ'ler vasıtasıyla girişimci ekonomiler sağlamaktadır. Üretim sektörünün ekonomik gelişmeye sağladığı katkı da burada belirtilmelidir. İstihdam yaratma, katma değer yaratma, yatırım gibi faktörler içindeki küçük işletmelerin payları bu savı desteklemektedir. (Başar, Altın ve Doğan, 2013).

Günümüzde KOBİ'ler, küreselleşmenin yarattığı şiddetli rekabet ortamında ulusal ekonomilerin gelişmesi ve korunması bakımından önemli bir işlev üstlenmektedirler. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'ler, işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri, dengeli ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları ve piyasa koşullarında meydana gelen değişmelere hızlı uyum sağlayabilen esnek üretim yapısına sahip olmaları itibarıyla etkili bir rol oynamaktadırlar. Bunun yanı sıra, taşıdıkları yerellik ve orta sınıfı güçlendirme gibi nitelikleri, KOBİ'leri sosyal açıdan da önemli kılmaktadır. (Özbek, 2008). KOBİ'ler değişen piyasa

koşullarına hızlı uyum yetenekleri esnek üretim yapıları, bölgesel kalkınmadaki rolleri, işsizliğin azaltılması ve yeni iş alanlarının açılmasındaki katkıları gibi bir dizi olumlu özellikleri nedeniyle ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli bir işlev görmektedirler. KOBİ'ler sağladıkları bu katkılarından dolayı kamu politikalarının önemli uygulama alanlarından biri haline dönüşmüştür. Bu çerçevede, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunabilmesi için elverişli ekonomik ortamı yaratacak politikaları geliştirmeye çalışmaktadırlar. (Cansız, 2008).

KOBİ'lere dünyada ve ülkemizde önem verilmesinin birinci sebebi, güçlü bir ekonominin büyük işletmeler kadar küçük ve orta ölçekli işletmelere ihtiyaç duymasıdır. İkinci sebep ise, KOBİ'lerin optimum büyüklüğe erişmeleri için, resmi ve özel kuruluşların çabalarının zorunlu olmasıdır. Bugün dünyada tüm ülkeler için KOBİ'lerin ekonomik sosyal ve siyasi bakımdan taşıdığı önem gittikçe artmaktadır. Sağlam ve güçlü bir KOBİ yapısı ekonomik gelişmenin, siyasi istikrar ve sosyal barışın kaçınılmaz koşulu, hatta en önemli güvencesidir. Bu sebeplerden dolayı; KOBİ'lerin güçlenerek varlıklarını sürdürmeleri ve uluslararası işletmelerle bütünleşmeleri, ülkenin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. (Özgen ve Doğan, 1997).

KOBİ'lerin ekonomiye sağladığı yararlar maddeler halinde şöyle sıralanabilir: (Başar, Altın ve Doğan, 2013).

- Gelir dağılımını dengeler.
- Endüstriye esneklik sağlar.
- İşletme giderleri az olduğu için ucuz üretim yapar.
- Üretimi ve sanayileşmeyi yaygınlaştırır.
- Büyük sanayi işletmelerine destek olur.

- Bireysel tasarrufları ekonomiye kazandırır.
- İstihdam yaratır ve işsizliği azaltır.
- Yenilikleri teşvik eder.

2.4. KOBİ İşletmelerin Desteklenmesi

Ekonomik ve sosyal bakımdan KOBİ'lerin öneminin anlaşılması 2. Dünya Savaşı dönemine rastlamaktadır. KOBİ'lerin istihdam içindeki payı, ülkeleri bu kesimi korumaya yönelik tedbirler almaya itmiştir. Savaş sonrası dönemde, tüm dünyada, KOBİ'leri desteklemek için politikalar geliştirilmiş ve onların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik destekler sağlanmaya başlanmıştır. Bu destekleri KOBİ'lere verebilmek için ülkeler hizmet ağlarını mümkün olduğunca geniş bir şekilde oluşturmaya çalışmışlardır. KOBİ destek sistemlerinin kurulduğu ve geliştiği 1950'li yıllardan 1980'li yılların sonuna kadar devam eden dönemde KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik uygulamalara ağırlık verilmiştir. Günümüzde, KOBİ politikaları artık uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, kendi KOBİ'lerini dolayısıyla pazar paylarını korumak için birbirlerinin KOBİ destek uygulamaları üzerinde belirleyici ve hatta sınırlayıcı tedbirler alma yolunda uluslararası düzeyde kararlar almışlardır. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası düzeyde KOBİ hizmet ve destek politikaları yeniden yapılandırılmakta olup, temel olarak KOBİ'ler için uygun iş ortamının yaratılması ve onların iç ve dış pazarlarda rekabet edebilirliklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. (Cansız, 2008).

KOBİ'lere gerek sayı gerekse istihdam açısından ulusal ekonomimiz içerisinde önemli bir işlev görmekle beraber hem ekonomimizin bütünü hem de kobilerin yaşamsal sağlığı açısından büyük işletmelere de ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü büyük işletmeler ve onların tedarikçisi olarak çalışan kobiler arasında birbirinden beslenen bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin devamlılığı da, başarılı kobilerin büyümesi ve böylece ölçek ekonomisine uygun çalışmak suretiyle yeni

KOBİ'lere yeni iş imkanları yaratması ile mümkün olabilecektir. (Sanayi İhtisas Komitesi, 2012).

KOBİ'lerin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik yapılanmaların neredeyse tamamı kamu kesimi tarafından yapılmakta ve öncelikle KOBİ'lerin her türlü finansman, eğitim, danışmanlık ve teknoloji talebini karşılayacak yapılanmalar oluşturulmaktadır. (Valandova, 2003). Tüm dünyada KOBİ'ler, ekonomik kalkınmaya ve iş yaratmaya önemli katkı sağlayıcılar olarak kabul edilirler. (Morris ve Brennan, 2000).

Bazı kobilerimizin yeni yatırım yapmayarak riski büyütmemeye ya da kaliteyi muhafaza etmek düşüncesi ile büyümekten ziyade var olanı korumaya yönelik hareket ettikleri görülmektedir. Bu düşünce, kriz dönemlerinde bir dereceye kadar firmanın kendini korumasına yardımcı olsa da , bu çok temkinli yaklaşım uzun vadede firmanın büyüme fırsatlarını kaçırmaması ve pazar payını kaybetmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Öte yandan bazı kobilerin ise çok hızlı büyüyerek aşırı risk aldıkları da görülmektedir. Hızlı büyümek için faaliyet ve finansal kaldıraç derecelerini artırmaları (yeni yatırım yapma ve bunu öz sermayeye dayalı yapmaktan ziyade borç kullanarak gerçekleştirme) olası bir ekonomik krizde işletmenin iflas etmesine yol açabilmektedir. Önceki krizlerde iflas eden işletmelerin tipik özelliğinin faaliyet ve finansal kaldıraç derecelerinin yüksek olması bu düşüncüyü desteklemektedir. (Sanayi İhtisas Komitesi, 2012).

KOBİ'ler desteklenirken, gelişme ve büyüme potansiyeli olan KOBİ'leri belirlemede kullanılan ve bazıları aşağıda verilen ölçütlere göre işletmeler seçilebilir: (Cansız, 2008).

-Ürün ve pazar teknolojide önemli bir atılım yapmış, yapmakta olan ve yapma potansiyeli olan firmalar,

-Gelişmekte ve büyüme vizyonu ile stratejileri somutlaşmış, bunları gerçekleştirmek için aktif kaynak ve yardım arayışı gösteren firmalar,

-İhracat yapmak için somut adımlar atmış veya hali hazırda ihracat yapmakta olan firmalar.

2.5. KOBİ İşletmeciliğinde KOSGEB'in Önemi

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı, kısa adı ile KOSGEB, 12 Nisan 1990 tarih ve 3624 sayılı kanunla kurulmuş olup, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında KOBİ'lerin payını ve etkinliğini arttırmak rekabet güçlerini ve düzeyini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmeyi amaçlanmaktadır. 22.04.2009 tarihinde kabul edilen 5891 sayılı "KOSGEB yasasında değişiklik" yasası ile kurumun adındaki "sanayi" sözcüğü "işletmeleri" şeklinde değiştirilmiş ve kurumun yeni adı "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı" olmuştur. Kısa adı yine KOSGEB olarak kalmıştır. Bu değişiklik yasası ile imalat sektörünün yanı sıra hizmet ve ticaret sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelere de desteklerden faydalanma olanağı getirilmiştir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun da KOSGEB tanımından bahsedecek olursak,

Madde 1- (Değişik 22/04/2009-5891 S.K.)

Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Kuruluşun kısa adı KOSGEB' dir.

KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir Kamu Kuruluşu olup, tüzel kişiliği haiz ve bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidir. (Resmi Gazete, 2009).

İşletmeler açısından kuruluşun görevleri arasında en önemlileri :

- a) Sanayide, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve faaliyetlerin uygulanması için teknoloji merkezleri, teknoparklar, danışmanlık merkezleri, enstitüler ve benzeri birimlerin kurulmasını sağlamak, (Resmi Gazete, 2009).
- b) Teknoloji düzeyini yükseltmek üzere, mevcut teknolojik bilgilere erişmek ve yeni teknolojik bilgiler üretmek, erişilmiş, ve üretilmiş bilgileri yaygınlaştırmak, (Resmi Gazete, 2009).
- c) İşletmelerin planlı yönetim anlayışına modern ve çağdaş işletmecilik düzeyine kavuşturulmalarını teminen değişik sektörlerde yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini uygulayacak, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği arttıracak; modernizasyon, üretim, yönetim, pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı "Teknik Yardım ve Destek Programı ve Projeleri"ni gerçekleştirecek İhtisas Merkezlerini kurmak ve kurulmasını sağlamak, (Resmi Gazete, 2009).
- d) İşletmelerin uluslararası düzeyde mal üretmeleri ve daha modern işletmeler haline gelmelerini teminen gerekli yardımda bulunmak, sanayi işletmelerin rehabilitasyonu için gerekli düzenlemeleri yürütmek; sanayi ürünlerini

çeşitlendirecek, yan sanayi ilişkilerini geliştirecek şekilde; malzeme bilgisi, tasarım, prototip imalat, imalat usul ve işlemlerinin seçimi, takım aparat kullanımı, bakım-onarım planlaması ve iş temini gibi işyerinde ve uygulamalı olarak aktif danışmanlık hizmetlerini verecek olan Danışmanlık Merkezleri tesis etmek ve bu işletmelerin ortak istifadesine yönelik olarak malzeme test ve analiz ile mamul madde fiziki ölçümleme laboratuvar ve atelyelerini kurmak ve kurulmasını sağlamak, (Resmi Gazete, 2009).

- e) İşletmelerin yatırım, üretim, yönetim ve planlama konularında bilgi ve beceri yönünden güçlenmeleri ve gelişmelerini sağlamak, (Resmi Gazete, 2009).
- f) İşletmelerin pazarlama sorunlarına çözümler aramak; işletmelerin yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini teminen gerekli çalışmaları yürütmek ve konuya ilişkin danışmanlık hizmetlerini en verimli bir biçimde organize etmek, (Resmi Gazete, 2009).
- g) Girişimcilik kültürünün ve ortamının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli tedbirleri almak, bu kapsamda girişimleri ve girişimcileri desteklemek, (Resmi Gazete, 2009).
- h) İşletmeler arası işbirliğini geliştirmek, yerli veya yabancı sermaye katkısı ile gerçekleştirilecek ortak yatırımları oluşturulmasını ve yaygınlaştırılmasını desteklemek, yatırım ortamının iyileştirilmesi için gerekli tedbirleri almak destekleri sağlamak. (Resmi Gazete, 2009).

KOSGEB'in 3624 sayılı Kuruluş kanunu çerçevesindeki görevleri 4 ana maddede özetlenebilir. (Bayülken ve Kütükoğlu, 2010).

-Bilgi ve teknoloji temini: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin talep ve ihtiyacı olan bilgi ve teknolojinin gerek yurtiçi gerekse yurtdışı kaynaklardan tedarikini sağlama, bununla ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerini teşvik etmek ve desteklemek, ileri düzeyde teknolojileri kendilerine aktarma, mevcut

teknolojilerin geliştirilerek yenilenmesi için imkanlar hazırlamak, bunları yurt çapında yayacak şekilde sistemler kurarak işletmelerin kullanımına sunmaktır.

-Girişimciliğin desteklenmesi: Girişimciliğin geliştirilmesi ve teşviki için uygun ortamları hazırlamak, tasarrufların uygun yatırımlara yönlendirilmesini sağlamak, ortak girişim imkanları yaratmak, yeni fikir ve buluşların sanayiye kazandırılması yönünde faaliyetleri gerçekleştirmektir.

-Yan sanayi ilişkilerinin güçlendirilmesi: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin uluslararası standart ve kalitede mal üretmelerini temin etmek üzere malzeme tasarım, üretim metotları bakım onarım ve pazarlama gibi faaliyetlere yönelik her türlü desteği sağlamak, yan sanayi ilişkilerini güçlendirici önlemler almak, gerekirse işletmeler arası koordinasyonu temin etmektir.

-Eğitim: Küçük ve orta ölçekli sanayi kesiminin bilgiye ulaşmada teknoloji, yatırım, üretim, yönetim, planlama ve pazarlama gibi konularda güçlenmelerini sağlayacak uygulamalı eğitim sistemlerini kurmaktır.

KOSGEB'in yukarıda belirlenen görevlerini yerine getirmek amacıyla kurulan hizmet merkezleri:

- *İhtisas Merkezleri
- *Danışmanlık ve Kalite Geliştirme Merkezleri
- *Teknoloji Geliştirme Merkezleri / Teknoparklar
- *Pazar Araştırma Merkezleri
- *Bilgi İletişim Merkezleri
- *Yatırım Yönlendirme Merkezleri
- *Uygulamalı Eğitim Merkezleri
- *Test ve Analiz Laboratuvarları
- *Ortak Kolaylık Atölyeleri
- *İrtibat Mühendisleri olarak verilmektedir.

KOSGEB özellikle son beş yıl içinde küçük ve orta ölçekli işletmeler için devletin kendisine tahsis ettiği fonları, AB'nin KOBİ'lere yönelik hibe, destek, kredi

ve teşviklerini almakta ve kullandırmaktadır. Ayrıca Altıncı Çerçeve Programı'ndaki Ar-Ge fonlarından önemli bir bölümü bazı KOBİ projelerine tahsis edilmiştir. Yedinci Çerçeve Programı'nda da bu uygulama sürmektedir. (Bayülken ve Kütükoğlu, 2010).

2.6. Dünyada KOBİ İşletmeciliği

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik ve sosyal sistemde yerine getirdiği önemli fonksiyonları ilk gören ülke ABD olmuştur. İlginç bir şekilde, tüm dünyada hem dev işletmelerin anavatanı; hem de modern işletmeciliğin beşiği sayılan bu ülke, daha 1920'lerde kurduğu "Küçük İşletmeler İdaresi (Small Business Administration –SBA)" ve 1953'de kabul edilen "Küçük İşletmeler Kanunu" ile devlete küçük işletmeler için aktif bir görevi yüklenmiştir. Söz konusu kanun, girişimciliği özendirmek ve bu işletmelerin sistemdeki yerini geliştirmek üzere desteklenmesi ve teşvik edilmesi ile doğrudan doğruya devletin ilgilenmesini sağlamaktadır. (Mucuk, 2005).

Serbest piyasa ekonomisini benimsemiş tüm gelişmiş ülkelerde sistemin temelini rekabet oluşturur; rekabeti korumanın ana aracı olan KOBİ'leri korumaya yönelik antitröstkanunlar çıkarılmıştır. Ayrıca, bu işletmelerin istihdam yaratmada çok önemli rolleri vardır. Büyük işletmeler genelde işgücü kullanımını azaltmakta iken, küçük ve orta boy işletmeler en fazla iş ve istihdam imkanı yaratmaktadırlar. Sağlam yapılı, büyümeye elverişli KOBİ'ler, ekonomik gelişmenin, siyasal istikrarın ve sosyal barışın güvencesi olup, ülke ekonomisinin de temelini oluştururlar. (Ertürk, 2000).

Bağımsız olarak ayakta kalmak ve başarılı olmak motivasyonu ile yönlendirilip yönetilen bu işletmelerin dinamik olması ve ekonomiye canlılık

kazandırması en önemli ekonomik özellikleridir. Bunların esnek üretim sistemleri ile değişen pazar ve talep koşullarına kolayca uyabilmeleri ve dinamizmi ekonominin krizlere dayanma gücünü arttırmaktadır. Önceleri daha çok istihdamı artırma yolunda önemli görülüp destek verilen KOBİ'ler, 1990'lı yıllardan itibaren üretim sürecinde, satış arttırmada ve yönetim yapısında yeniliklere katkıda bulunacak, canlı, dinamik nitelikli işletmelerin doğuşunu ve gelişmesini sağlayıcı bir ortam yaratmaya yönelik hükümet politikalarıyla desteklenir hale gelmişlerdir. (Sarıaslan, 1996).

3.TEKİRDAĞ İLİNDE SANAYİLEŞME

Tekirdağ ili 1960'lara kadar bölgede yetiştirilen tarım ürünlerinin işlendiği bir sanayi yapısına sahip olmuştur. Bunlar ayçiçeği ürünlerinin işlendiği küçük ölçekli yağ işletmeleri yanında buğday, arpa ve çavdarın işlenmesinde kullanılan un değirmenleri ve küçük ölçekli un fabrikalarıdır. Ayrıca bölgede üretilen şekerpancarının işlendiği Alpullu Şeker Fabrikası ile ilde yetiştirilen üzümün işlendiği TEKEL'e ait içki fabrikaları bulunmaktaydı.

Bölgede hayvansal ürünlerin işlendiği süt ve süt ürünleri üreten mandıralar ve süt işleme tesisleridir. Diğer yandan küçükbaş ve büyükbaş hayvan derilerinin işlendiği Çorlu Tabakhane bulunmaktaydı.

Ancak 1960'lardan sonra uygulanan teşvik ve destek programlarıyla birlikte 1970'lerde ilde sanayi işletmeleri kurulmaya başlamıştır. Bu işletmeler öncelikle tekstil ve konfeksiyon sektörüyle başlamış olup 1980'lere gelindiğinde Çorlu Organize Deri Sanayi Bölgesindeki yaklaşık 50 işletmeye İstanbul'da bulunan işletmelerinde eklenmesiyle bu sayı 100'ü geçmiştir.

Bölgedeki sanayileşmenin asıl nedeni sadece uygulanan teşvik ve destek sistemleri değildir. En önemli nedeni İstanbul'a ve AB ülkelerine yakınlığı ve yeraltı su kaynaklarıdır. İstanbul ili Tekirdağ ilinde üretilen ürünlerin pazarlandığı merkez olması yanında nitelikli işgücü ve ulaşım kolaylığı nedeniyle ilde yaşanan sanayileşmeyi pozitif yönde etkilemiştir.

Özellikle 1994'te Türkiye'nin Gümrük Birliğine Girmesi ve 1995'ten sonra AB ülkelerine gümrüksüz sanayi malları ihracatı yapmaya başlamasıyla birlikte Tekirdağ ili hızlı bir sanayileşme sürecine girmiştir. Bu gelişmeyle birlikte iç piyasa

yanında AB pazarı dikkate alınarak başta tekstil ve konfeksiyon sektörü olmak üzere çok hızlı bir sanayileşme sürecine geçilmiştir. Ayrıca sanayi işletmeleri eski teknolojiden yeni teknolojiye geçilmiştir. Burada AB ülkelerinin kaliteye önem vermesi ve bazı sektörlerin yeni üretime geçmesi de bu gelişmeyi hızlandırmıştır. Bu gelişmeler 2001 yılında yaşanan ekonomik krize kadar sürmüştür. Krizin etkileri 2002 yılından sonra geride kalırken Dünya Ticaret Örgütü 2005 yılında tekstilde uygulanan kısıtlamaları kaldırmasıyla birlikte Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde AB ülkelerine yaptığı ihracatta avantajlı konumunu kaybederek Asya ülkeleri ile rekabetçi duruma düşmeleri sektörü olumsuz etkilemiştir. Bu gelişme; tekstil sektörüne faaliyet gösteren iplik, dokuma, boya, kasar ve konfeksiyon tarzı çalışan entegre işletmelerin devre dışı kalmalarına neden olmuştur. Bu tarihten sonra uluslararası piyasalardan başta iplik olmak üzere her türlü tekstil ve konfeksiyon ürünü ithal ve ihraç edilmeye başlanmıştır. Tekstilde yaşanan bu gelişmelerin yerini diğer sektörler almaya başlamıştır.

3.1. Tekirdağ İlinde Sektörlere ve İlçelere Göre Sanayi İşletmeleri

Özellikle son yıllarda ana metal sanayi, makine ve ekipman ile kimya sektöründe önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Tablo 3.1'de Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin sektörlere ve ilçelere göre dağılımı verilmiştir. Burada 364 tekstil fabrikası ve 72'si konfeksiyon sektöründe olmak üzere toplam 436 adet tekstil ve konfeksiyon işletmesi faal olarak üretimlerine devam etmektedir. Bu işletmelerin neredeyse tamamı; Çorlu, Çerkezköy ve Muratlı ilçelerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunun yanında 69 adet deri işletmesi Tekirdağ ili Çorlu ilçesinde bulunmaktadır. Bu sayı 1998 yılında 110 civarında iken bugün 69'a mutlak bir düşüş göstermiştir. Bunun en önemli nedenleri arasında bazı ülkelerin bu sektöre girmesiyle birlikte daha rekabetçi bir sektör haline gelmiştir. Bazı işletmelerin yapmış olduğu modernizasyon çalışmaları ile daha etkin ve verimli hale gelmiştir. Ancak burada en önemli faktörün deri tarzı ve benzeri ürünlerin(suni deri)

Tekirdağ ilinde üretilmeye başlaması ile birlikte deriden üretilen bir çok ürün artık yeni ürünlerden üretilmeye başlamıştır.

Ana metal sanayi konusunda faaliyet gösteren işletme sayısı 53 olup bunun önemli bir bölümü Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde bulunmaktadır. Bütün sektörler için önemli olan metal sanayi ilde hızlı bir gelişme trendi göstermektedir. Ayrıca 31 adet kağıt, karton ve ambalaj sektöründe faaliyet gösteren 31 işletmenin neredeyse tamamı yine Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde bulunmaktadır. Bu sektörde ülkenin en büyük ve en önemli firmaları yine Tekirdağ ilinde bulunmaktadır.

İlde bunun yanında ağaç ve ağaç ürünleri sanayi oldukça gelişmiştir. Buna bağlı olarak mobilya sektöründe faaliyet gösteren önemli firmalar bulunmaktadır. İhtiyaç duyulan hammadde yurtiçinden sağlanmakla birlikte ihtiyaç duyulduğunda ulaşım avantajları ve lojistik maliyetleri uygun olduğundan ithalat yoluna da gidilmektedir.

Son yıllarda elektrikli ev aletlerinden başta çamaşır makinesi olmak üzere Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu bir çok ürün Tekirdağ ili Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde üretilmektedir. Bu aletlerin tedarikçileri de yine aynı ilçede faaliyet göstermekte olup yan sanayileri de oldukça gelişmiştir. Bu konuda faaliyet gösteren 27 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır.

Tablo 3. 1: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı 2014

| | Ağaç ve Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri Üretimi | Mobilya Üretimi | Kağıt ve Karton Sanayi Ürünleri Üretimi | Tekstil Ürünleri Üretimi | Konfeksiyon Üretimi | Deri ve Ürünleri Üretimi | Gıda Ürünleri Üretimi | İçeceklerin Üretimi | Ana Metal Sanayi | Elektrikli Teçhizat Üretimi |
|------------|--------------------------------------------------|-----------------|-----------------------------------------|--------------------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|---------------------|------------------|-----------------------------|
| Çerkezköy | 11 | 4 | 11 | 109 | 8 | - | 13 | 2 | 21 | 11 |
| Çorlu | 7 | 3 | 18 | 229 | 32 | 69 | 55 | 4 | 24 | 10 |
| Merkez | 3 | 3 | - | 3 | 12 | - | 26 | 5 | 4 | 1 |
| Malkara | - | - | - | 3 | 5 | - | 28 | - | - | 1 |
| Hayrabolu | - | - | - | 1 | 2 | - | 15 | - | - | 3 |
| Muratlı | 1 | - | 2 | 10 | 6 | - | 12 | - | 3 | 1 |
| Saray | 2 | - | - | 5 | 6 | - | 6 | 2 | - | - |
| Şarköy | - | - | - | - | - | - | 5 | 15 | - | - |
| M.Ereğlisi | - | - | - | 4 | 1 | - | 3 | 1 | 1 | - |
| Toplam | 24 | 10 | 31 | 364 | 72 | 69 | 163 | 29 | 53 | 27 |

Tablo: 3.1'de görüldüğü gibi Gıda sektöründe faaliyet gösteren 163 adet işletme bulunmaktadır. Bunlar arasında; et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, bitkisel yağ ve margarin üreten işletmeler ile un üretimi konusunda faaliyet gösterenleri sayabiliriz. Ancak bu ürünlerin dışında da gıda sektöründe faaliyet gösteren çok sayıda işletme bulunmaktadır. Bu işletmeler Tekirdağ ilinin tüm ilçelerine yayılmıştır.

Gıda sektörü son yıllarda büyük atılım yapmış olup bu işletmelerin ürettikleri ürünler ulusal ve uluslararası pazarlarda kabul görmeye başlamıştır. Gıda sektöründe kullanılan makine ve ekipmanlar ile üretim yöntemleri AB ülkeleri ile aynı standart ve kaliteye sahiptirler.

Tablo: 3.2'de görüldüğü gibi Tekirdağ ilinde 84 adet işletme kimya sektöründe faaliyet göstermektedir. Kimyasal ürün üreten bu işletmeler diğer sektörlerde olduğu gibi Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Kimya sektörü katma değeri yüksek olan sektörler arasında olup ülke ve bölge ekonomisine önemli katkıları olan bir sektördür.

Makine ve ekipmanları üreten 80 işletmenin 13 adet'i Hayrabolu ilçesinde olup bu işletmelerin önemli bir bölümü tarım makineleri üretimi konusunda faaliyet göstermektedir. Geriye kalan 67 işletmenin önemli bir bölümü yine Çorlu ve Çerkezköy ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Makine sektörünün gelişmesi önceki yıllarda yurtdışından temin edilen bazı yatırım mallarının ülke içerisinde üretilmesine katkı sağlamıştır.

Son yıllarda hızla gelişen sektörlerden birisi de kauçuk ve plastik sektöründe yaşanan gelişmelerdir. Bu iki sektörde teknoloji kullanımı ve üretim yöntemleri hızla geliştirilerek başta otomotiv sektörü olmak üzere bir çok nihai ürünün üretilmesinde ihtiyaç duyulan aksamaların üretilmesinde kullanılmaktadır. Örneğin kauçuk sektöründe özellikle otomotiv ve taşıt araçlarının ihtiyaç duyduğu ısıya dayanıklı yağ ve yakıt hortumları üretimi oldukça önemlidir.

Bu sektörde yaşanan gelişmeler sonucu üretilen ürünler ünlü otomobil markalarında kullanılmaktadır. Bu işletmelerin sayısı 79 olup bunlardan 74'ü Çorlu ve Çerkezköy'de olup geriye kalanlar ise Merkez, Malkara, Hayrabolu ve Muratlı ilçelerinde faaliyet göstermektedir. Özellikle plastik sektörünün çok geniş kullanım alanı bulunmaktadır.

Metalik olmayan mineral ürünlerin üretimi ise Tekirdağ ili Merkez ilçesi, Çerkezköy ve Muratlı ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca Muratlı, Saray ve M.Ereğlisi'nde bulunmakta olup toplam 77 adet işletme bulunmaktadır. Bunun yanında taş ocağı ve madencilik; Çorlu, Merkez ve Malkara ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Diğer her bir ilçede bu konuda faaliyet gösteren işletme bulursa da sayıca çok azdır. Bu sektörde faaliyet gösteren işletme sayısı toplam 79 adet olup Madencilik faaliyetleri daha çok Kömür ağırlıklı olup Malkara ilçesi çevresinde yoğunlaşmıştır.

Metal ürünlerinin İşletme ortamında değerlendirildiği toplam 58 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden bir bölümü Alüminyum sektöründe olup Çorlu çevresinde kümelenmiştir. Hammade temini Katar ağırlıklı olup bunun dışında diğer ülkelerden ve geri kazanma yoluyla iç piyasadan da temin edilmektedir. Bu işletmeler Çorlu, Çerkezköy ve Merkez ilçede yoğunlaşmıştır. Bu sektör diğer sektörlerin tamamını pozitif yönde etkileyerek diğer sektörlerin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu sektörün en önemli talebi işletme ölçeğinin büyütülmesinde mekanın genişlemesinde kuruluş yeri yetersizliği gelmektedir.

Bu sektörlerin dışında motorlu kara taşıtları ve diğer ulaşım araçları ön planda gelmektedir. Bunlar içerisinde tarım sektöründe kullanılan traktör vb. iş makineleri yanında beton karma gibi diğer sektörlerin ihtiyaç duyduğu araçların üretimi de bulunmaktadır. Ayrıca beşeri ilaçların üretimi konusunda özellikle Çerkezköy ilçesi oldukça gelişmiştir. Bunun yanında eczacılık sektörünün ihtiyaç duyduğu ürünlerin üretimi de yapılmaktadır. Ayrıca azda olsa kok kömürü ve rafine

edilmiş petrol ve türevleri konusunda faaliyet gösteren 9 adet işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerde Çorlu, Çerkezköy, Merkez ve Marmara Ereğlisi'dir.

Tablo 3. 2: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı 2014 - 2

| | Fabrikasyon Metal Ürünleri Üretimi | Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin Üretimi | Motorlu Kara Taşıtları Üretimi | Diğer Ulaşım Araçları Üretimi | Makine ve Ekipman Üretimi | Kauçuk ve Plastik Ürünleri Üretimi | Kimyasal ve Ürünleri Üretimi | Temel Eczacılık Ürünleri ve Eczacılığa ilişkin Malzeme Üretimi | Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri Üretimi | Madencilik ve Taş Ocakçılığı |
|------------|------------------------------------|-------------------------------------------------|--------------------------------|-------------------------------|---------------------------|------------------------------------|------------------------------|----------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|------------------------------|
| Çerkezköy | 11 | 12 | 6 | - | 22 | 39 | 33 | 8 | 2 | 1 |
| Çorlu | 29 | 27 | 12 | 3 | 30 | 35 | 43 | 2 | 3 | 22 |
| Merkez | 9 | 27 | 2 | 1 | 5 | 2 | 2 | - | 3 | 13 |
| Malkara | 1 | 1 | 1 | - | 6 | 1 | 1 | - | - | 31 |
| Hayrabolu | - | - | - | - | 13 | 1 | 1 | - | - | 4 |
| Muratlı | 5 | 7 | 1 | - | 3 | 1 | 2 | - | - | 2 |
| Saray | - | 2 | - | - | - | - | 1 | - | - | 3 |
| Şarköy | 1 | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| M.Ereğlisi | 2 | 1 | - | - | 1 | - | 1 | - | 1 | 3 |
| Toplam | 58 | 77 | 22 | 4 | 80 | 79 | 84 | 10 | 9 | 79 |

Tablo: 3.3'de görüldüğü gibi elektrik, doğal gaz, buhar ve iklimlendirme ve soğutma vb. konularda faaliyet gösteren işletme sayısı 16 olup bu işletmeler Çorlu, Çerkezköy ve Marmara Ereğlisi'nde yoğunlaşmıştır. Burada en önemli kuruluşlardan biri BOTAŞ LNG tesisleri olup buradan sağlanan doğal gaz ile enerji üreten

işletmeler oldukça önemlidir. Bilgisayar, elektronik ve benzeri konularda üretim yapılmaktadır.

Özellikle elektronik devreler, kablolar ve diğer aksamalar özellikle Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesinde bulunan firmalar tarafından üretilmektedir. Bunun dışında basım yayım, tuğla üretimi vb. çok çeşitli konularda faaliyet gösteren ve bu sınıflamaların dışında firmalar bulunmaktadır.

Tablo: 3. 3: Tekirdağ İlinde Bulunan Sanayi İşletmelerinin İlçelere ve Sektörlere Göre Dağılımı - 3

| | Bilgisayarın Elektronik ve Optik Ürünlerin Üretimi | Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme vb. Üretimi ve Dağıtım | Kayıtlı Medyanın Basılması ve Dağıtım | Makine ve Ekipmanlarının Kurulumu ve Onarımı | Diğer Üretim Alanları | Diğer Faaliyetler | İlin Genel Toplamı Adet |
|------------|----------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------|----------------------------------------------|-----------------------|-------------------|-------------------------|
| Çerkezköy | 5 | 3 | 2 | 1 | 2 | 16 | 353 |
| Çorlu | 1 | 9 | 5 | 9 | 7 | 35 | 723 |
| Merkez | 1 | - | - | - | - | - | 122 |
| Malkara | - | - | - | - | - | 2 | 81 |
| Hayrabolu | - | - | - | - | - | 1 | 41 |
| Muratlı | - | - | - | - | 1 | 4 | 61 |
| Saray | - | - | - | - | 1 | - | 28 |
| Şarköy | - | 1 | - | - | - | - | 22 |
| M.Ereğlisi | - | 3 | - | - | 1 | 4 | 27 |
| Toplam | 7 | 16 | 7 | 10 | 12 | 62 | 1458 |

Tekirdağ ilinde toplam 1458 firma bulunmaktadır. Bunun 353'ü Çerkezköy, 723'ü Çorlu, 122'si Tekirdağ ili Merkez ilçesinde bulunmaktadır. Geriye kalanı diğer ilçelere dağılmış bu işletmeler Türkiye'nin önde gelen kuruluşları olup bazı firmalar önemli düzeyde dışsatım yapmaktadır.

Bu işletmeler ülke ve bölge ekonomisine çok önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak bu işletmelerin atık suları mutlaka arıtılarak alıcı ortama deşarj edilmelidir. Ayrıca gaz emisyonları sürekli kontrol edilerek filtre kullanmaları sağlanmalı ve parametrelerin üzerine çıkanlar konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.

3.2. Tekirdağ İlinde Bulunan Organize Sanayi Bölgeleri(OSB)

Tekirdağ ilinde bulunan en önemli OSB Çerkezköy ilçesinde bulunmaktadır. Altyapısı tamamlanmış ortak atık su arıtma tesisi ve işyeri güvenliği açısından önemli olan itfaiyeden eğitim birimlerine kadar her konuda dinamik bir yapıya sahiptir. Yıllardır sürekli kendini yenileyen ve geliştiren Çerkezköy OSB ilde, bölgede ve ülkede örnek model olarak alınabilecek bir yapıya sahiptir.

Tekirdağ ilinde faaliyet halinde bulunan 12 adet OSB'lere ait bilgiler Tablo: 3.4'de verilmiştir. Buna göre Çerkezköy OSB'de 60000 ve Organize Deri Sanayi Bölgesinde 5000 kişi çalışmaktadır. Bu iki OSB altyapısı ve arıtma tesisleriyle modern bir yapıya sahiptir. Her iki OSB'de bulunan işletmeler atık sularını ortak arıtma tesisi ile arıtarak Ergene nehrine deşarj etmektedirler. Mevcut 12 OSB'de toplam 121.878 kişi çalışmaktadır. OSB'de bulunan işletmeler ekonomi yanında işgücü piyasasına da oldukça önemli katkılar yaptığı görülmektedir.

Tablo 3. 4: Tekirdağ İlinde Bulunan Organize Sanayi Bölgeleri

| | Başlama Yılı | Alan(Ha) | Parsel Sayısı | Tesis (Faal) | İnşaat Aşamasında | Proje Aşamasında | İstihdam (Kişi) |
|------------|--------------|----------|--------------------------|--------------|-------------------|------------------|-----------------|
| Çerkezköy | 1976 | 1251,29 | 380 (17Hizmet Binası) | 265 | 35 | 15 | 60000 |
| Çorlu Deri | 2000 | 120 | 211 | 134 | 0 | 0 | 5000 |
| Hayrabolu | 2001 | 100 | 57 | 14 | 24 | 6 | 632 |
| Malkara | 2011 | 105,6 | 49 | 7 | 34 | 7 | 222 |
| Ergene 1 | 2013 | 438,25 | 133 | 55 | 1 | 0 | 9006 |
| Ergene 2 | 2012 | 716,49 | 379 | 117 | 4 | 1 | 13062 |
| Velimeşe | 2012 | 988,1 | 570 | 190 | 5 | 0 | 20894 |
| Veliköy | 2012 | 367 | 180 | 68 | 20 | 8 | 4170 |
| Muratlı | 2013 | 300 | 147 | 34 | 2 | 0 | 2100 |
| Türkgücü | 2013 | 340,47 | 154 | 49 | 0 | 0 | 4700 |
| Kapaklı | 2012 | 210,7 | 102 | 31 | 10 | 0 | 600 |
| Yalıboyu | 2014 | 37,92 | 36 | 19 | 4 | 2 | 1492 |
| Tekirdağ | 2014 | 426 | - | - | - | - | - |
| Toplam | | 5401,82 | 2018 | 983 | 139 | 39 | 121878 |

Çerkezköy ve Çorlu OSB dışındaki işletmeler kendi arıtma tesislerinde atık sularını arıtmaya çalışmaktadırlar. Bunlardan bir başarı sağlanamadığı Ergene nehrinde yaşanan kirlilik yükünden de görülmektedir. Ancak yeni kurulan OSB'lerin altyapı yatırımları ve arıtma tesisleri tamamlandığında bölgede yaşanan yerüstü su kirliliğinden kaynaklanan çevre sorunları azalacaktır.

İlde bulunan 13 OSB'de toplam 5401,82 Hektar alanda hizmet vermekte olup burada 2018 işletme parseli bulunmaktadır. Burada toplam 983 işletme tesisi faaliyetini sürdürmektedir. Bunlara ilave olarak 139 işletme halen inşaat aşamasında ve 39 işletmede proje aşamasında bulunmaktadır. Bunlar tamamlandığında mevcut tesislerle birlikte OSB içinde 1161 tesis bulunacaktır. Bu durumda Tekirdağ da bulunan mevcut 1458 işletmeden 1161'i OSB içinde faaliyet gösterecektir. İdeal olanı ise ilde bulunan işletmelerin tamamının OSB'lerde yer alması ve altyapılarının

tamamlanarak ortak arıtma tesislerini kullanmalarındır. Bu durum ilde yaşanan endüstriyel atık su sorununun çözümüne yardımcı olacaktır. Ayrıca kirlilik kontrol maliyetlerini de düşürecektir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlükleri bu durumda sadece 13 işletmeyi her saat başı kontrol ederek atık su kontrolü yapabilir.

3.3.Tekirdağ İlinde Sanayileşme Kaynaklı Çevre Sorunları

Tekirdağ ilinde sanayi kuruluşlarının yoğunlaştığı; Çorlu, Çerkezköy, Ergene, Muratlı ve Kapaklı ilçelerinde hızlı sanayileşme ve buna bağlı nüfus artışları yaşanmaktadır. Nüfus artışı yeni yerleşim yerleri, şehir altyapısı, içme suyu, elektrik ve doğal gaz hatlarının da içinde olduğu yeni yatırımlar yapılması gerekmektedir. Sanayi işletmelerinin artışına bağlı olarak son 30 yıldır Tekirdağ ili Türkiye'nin diğer bölgelerinden mutlak göç alır bir konuma gelmiştir.

Ergene havzası İstanbul'a yakınlığı ve sanayileşmenin de etkisiyle İstanbul'un bir alt bölgesi durumuna gelerek sosyo-ekonomik açıdan hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Bu gelişme bölgenin doğal kaynakları üzerindeki (toprak, su, orman ve mera) baskıyı artırmış ve taşıma kapasitesi üzerinde yaşanan bu gelişmeler beraberinde birçok çevre sorununun ortaya çıkmasına yol açmıştır.

İlde yaşanan çevre sorunlarında; birincisi sanayi işletmelerinin yeraltı ve yerüstü su kaynaklarını endüstriyel amaçlı olarak proseste kullanmaları, ikincisi ise bu işletmelerin proses sonucunda meydana gelen atık suların arıtılarak veya doğrudan Ergene nehri başta olmak üzere yerüstü su kaynaklarına deşarj etmeleridir. Sanayi işletmelerinin aşırı su kullanımı atık su sorunları yanında özellikle yeraltı su kaynaklarında statik ve dinamik su seviyelerini de olumsuz etkilediği görülmektedir.

Su kaynakları üzerinde bir diğerkullanıcı sektör ise tarım sektörü olup son yıllarda Ergene havzasında yapılan sulama yatırımlarının artışına paralel olarak, akarsu, göl, gölet ve yeraltı sularıyla yapılan sulamalar su kaynakları üzerindeki baskıyı artıran bir diğerk faktördür. Tarımda kullanılan kimyasal gübre ve ilaçlar havzadaki yerüstü su ve yeraltı su kaynaklarını kirletebilmektedir.

Tarımsal üretim, nehrin kirliliğinden en fazla etkilenen faaliyetlerdendir. Bölgenin tarım toprakları Türkiye'nin en verimli tarım arazilerinden olmasına 90'lı yıllarda artan sanayileşme sonucu, toprak ve su kaynaklarındaki verimlilik düşmüş, Tekirdağ, Kırklareli Edirne il ve ilçelerinden yapılmakta olan sulu tarım yerini kuru tarım faaliyetlerine bırakmıştır. Bölgenin yaşam kalitesi, toprak ve su kaynaklarının kalitesi ile doğrudan orantılıdır. Sanayileşme sürecinde, bölgede gelir artışında ve refah seviyesinde olumlu gelişmeler yaşansa da, iç ve dış göçlerin artması ile yeterli alt yapının bulunmaması, su kaynaklarının temininde yeraltı sularının bilinçsiz kullanılarak, su seviyesinde azalmalara yol açmıştır. Ortak arıtma tesislerinin sanayileşme öncesi yapılmaması, işletmelerin kendi arıtma tesislerini kurması ve arıtılabilirlik sorunları ile karşılaşması kirliliğin büyümesi ve kaynağında giderilmesi engellenmiştir.

Aynı zamanda özellikle bölgedeki yerüstü su kirliliği Ergene havzasındaki tarımsal üretimde verim ve kalite kayıplarına, hatta kirliliğin yoğun olduğu bölgelerde ürün deseninin değişmesine neden olmaktadır. Bu durum, gelecekte bölgede geçimini tarımla sağlayan kırsal kesimin refah seviyesinin düşmesine neden olabilecektir.

Özellikle tarım, sanayi ve turizmde yaşanan gelişmeler İstanbul'a yakınlığı nedeniyle Ergene havzasını bir çekim merkezi haline getirmiştir. Bu gelişme özellikle bölge ekonomisinde tarım sektörünün payının azalması ve hizmet

sektörünün payının artmasına neden olmuştur. Hizmet sektörünün gelişmesine paralel olarak su kaynakları üzerinde baskı da artmıştır.

Bu nedenle yeni kurulacak işletmelerin ilin alıcı ortam kapasitesi ve doğal kaynak potansiyeli dikkate alınarak özellikle üretimde su kullanmayan sektörler için verilmelidir. Bunun en önemli nedeni de Tekirdağ ili ve ilçelerinde yeraltı su kaynaklarında görülen statik ve dinamik olarak su düzeylerinin azalması ve yerüstü su kirliliğidir.

Yerüstü su kirliliği Ergene nehrinin atık su kanalı haline dönüşmesine neden olmuştur. Saray ilçesinde temiz olan Ergene nehri Edirne ili Uzunköprü ilçesine geldiğinde her türlü ağır metal ve kimyasal madde yükü bulunan koyu siyah renkte Adasarhanlı köyünde Meriç nehri ile buluşarak Enez'de Ege Denizine ulaşmaktadır.

Ergene nehri kirlilik yükü nedeniyle nehir çevresinde sulu tarıma izin vermediği için tarımsal üreticiler sulu tarımın getirdiği avantajlardan yararlanamayarak dekar başına bir maliyete katlanmaktadır. Burada üreticilerin zararlarının karşılandığı bir sistem bulunmamaktadır. Gelecek yıllarda ilde bulunan işletmelerin atık su sorunlarını çözmedikleri takdirde çeşitli hukuki sorunlarla karşılaşacakları muhtemeldir. Bu nedenle ilde kurulan ıslah OSB'ler kanalıyla çözüm konusunda da adımlar atılmıştır. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte ilde yaşanan en önemli çevre problemlerinden birisinin çözülebileceği düşünülmektedir.

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada yargısal örnekleme yapılmış olup 100 işletmeyle görüşülmesi hedeflenmiştir. Ancak 100 işletme ile yüz yüze yapılan anketlerden 92 anket değerlendirmeye alınarak analizlerde kullanılmıştır.

4.1. İşletme Yöneticilerinin Cinsiyet Durumu

Tablo: 4.1'de görüldüğü gibi Tekirdağ ilinde bulunan KOBİ işletmelerinin yöneticilerinin %82,6'sı erkek olup geriye kalan %17,4'ü ise bayanlardan oluşmaktadır. İşletmelerde bayan yönetici sayısı açısından incelendiğinde yine de 16 adet işletmenin üst düzey yöneticisinin bayan olması yetersiz olmakla birlikte Türkiye'nin diğer bölgeleriyle karşılaştırıldığında önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Tablo 4. 1: İşletme Yöneticilerinin Cinsiyet Durumu

| Yöneticinin Cinsiyeti | Kişi Sayısı | Oran(%) |
|-----------------------|-------------|---------|
| Erkek | 76 | 82,6 |
| Kadın | 16 | 17,4 |
| Toplam | 92 | 100,0 |

4.2. İşletme Yöneticilerinin Yaş Durumu

Tablo: 4.2'de görüldüğü gibi işletme yöneticilerinin % 60'dan fazla bir bölümünün 30-50 yaş aralığında olduğu gözlenmektedir. Genç işletme yöneticilerinin oranı ise %10,22 çıkmıştır. Orta yaşın üzerinde 50-60 yaş aralığında ise üst düzey yönetici sayısı 22,70 olarak tespit edilmiştir. Yaş aralığı 60 ve üzerinde

olan üst düzey yöneticilerin görev yapma oranı da %5,68 olarak bulunmuştur. Bu durum işletme yöneticilerinin tecrübenin öne çıktığı 30'lu yaşlardan 60 yaşlarına kadar üst düzey yöneticilerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 2: İşletme Yöneticilerinin Yaş Durumu

| Yönetici Yaşı | Yönetici Sayısı Dağılımı | Oran(%) |
|---------------|--------------------------|---------|
| 20-29 Yaş | 9 | 10,22 |
| 30-39 Yaş | 29 | 33,00 |
| 40-49 Yaş | 25 | 28,40 |
| 50-59 Yaş | 20 | 22,70 |
| 60+ | 5 | 5,68 |
| Toplam | 88 | 100,0 |

4.3. İşletme Yöneticilerinin İş Tecrübesi

Tablo: 4.3'te incelendiğinde işletme yöneticilerinin yaklaşık %85 gibi bir oranının 6 yıldan fazla iş tecrübesinin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu yöneticilerden sadece %15,20'si 1-5 yıl arasında iş tecrübesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu nedenle işletme yöneticilerinin sektörü ve işletmelerini tanımaları işletmelerin başarısı açısından önemlidir.

Tablo 4. 3: İşletme Yöneticilerinin İş Tecrübesi

| Yönetici İş Tecrübesi | Yönetici Sayısı Dağılımı | Oran(%) |
|-----------------------|--------------------------|---------|
| 1-5 Yıl | 14 | 15,2 |
| 6-10 Yıl | 14 | 15,2 |
| 11-20 Yıl | 30 | 32,6 |
| 21-30 Yıl | 19 | 20,7 |
| 31+ | 15 | 16,3 |
| Toplam | 92 | 100,0 |

4.4. İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu

Tablo: 4.4'de aşağıda görüldüğü gibi işletme yöneticilerinin %60'ı Üniversite mezunu olup buna ilave olarak Yüksek Lisans yapmış olanların oranı %25,6 ve %2,2'si de Doktora eğitimi almış yöneticilerden oluşmaktadır. İlkokul mezunu işletme yöneticisi sayısı 2 olup bu işletmeler eski aile işletmesi olup yanında üniversite mezunu aile bireylerinden destek almaktadırlar. Lise mezunu olanların oranı ise %10 olarak bulunmuştur. Bu durum işletmelerin önemli bir bölümü Lisans ve üstü eğitim aldıklarını göstermektedir. İşletmelerin büyük çoğunluğu profesyonel yöneticiler tarafından idare edilmektedir.

Tablo 4. 4: İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu

| Yönetici Eğitim Durumu | Yönetici Sayısı Dağılımı | Oran(%) |
|------------------------|--------------------------|---------|
| İlköğretim | 2 | 2,2 |
| Lise | 9 | 10,0 |
| Üniversite | 54 | 60,0 |
| Yüksek Lisans | 23 | 25,6 |
| Doktora | 2 | 2,2 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

4.5. İşletmelerin Hukuki Durumu

İşletmelerin hukuki yapıları incelendiğinde %55,6 gibi ankete katılan işletmelerin yarıdan fazlası Anonim Şirket statüsündedir. Bu durum işletmelerin ekonomik gücü yüksek olan güçlü şirketler olduğunu göstermesi açısından önemli bir göstergedir. Bir diğer önemli şirket türü olan Limited şirketinin oranı ise %27,8 oranında çıkmıştır. Geriye kalanlarda Adi Şirket veya Kollektif Şirket' dir. Tekirdağ ilinde bulunan işletmelerin A.Ş. veya Ltd. Şti. ağırlıklı olduğu söylenebilir

Tablo 4. 5: İşletmelerin Hukuki Durumu

| İşletme Hukuki Durumu | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-----------------------|----------------|---------|
| Adi Şirket | 4 | 4,4 |
| Kollektif Şirket | 5 | 5,5 |
| Limited Şirket | 25 | 27,8 |
| Anonim Şirket | 50 | 55,6 |
| Diğer | 6 | 6,7 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

4.6. İşletmelerin Ortalama Personel Sayısı

İşletmelerin sadece %7,8'i çok küçük işletmeler ve %18,9'u ise küçük işletme statüsündedir. Orta büyüklükteki işletme oranı 34,4 düzeyindedir. Ankete katılan üretim işletmelerinin içerisinde büyük işletmelerin oranı ise %38,9 olup Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Türkiye genelinde KOBİ işletmelerinin oranı toplam işletmeler içerisinde %98 dolayındadır.

Tablo 4. 6: İşletme Personel Sayısı

| Personel Sayısı | | Oran(%) |
|-----------------|----|---------|
| 0-9 Kişi | 7 | 7,8 |
| 10-49 Kişi | 17 | 18,9 |
| 50-249 Kişi | 31 | 34,4 |
| 250+ | 35 | 38,9 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

4.7. İşletmelerin Kuruluş Yılı

Ankete katılan işletmelerin kuruluş yılı incelendiğinde %41,5 gibi önemli bir oranının 2000 yılından sonra kurulduğu geriye kalanların ise 2000 yılından önce kurulduğu görülmektedir. 1980 yılından önce kurulan işletme sayısının oranı ise sadece %12,2 bulunmuştur. Özellikle 1980-2000 yılları arasında yoğun bir sanayileşme faaliyetinin gerçekleştiği de tespit edilmiştir.

Tablo 4. 7: İşletmelerin Kuruluş Yılı

| İşletme Kuruluş Yılı | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|----------------------|----------------|---------|
| 2010+ | 9 | 11,0 |
| 2000-2009 | 25 | 30,5 |
| 1990-1999 | 23 | 28,0 |
| 1980-1989 | 15 | 18,3 |
| 1980 öncesi | 10 | 12,2 |
| Toplam | 82 | 100,0 |

4.8. İşletmelerin Üretim Planlaması

Tablo 4. 8: İşletmelerin Üretim Planlaması

| Üretim Planlaması | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-------------------|----------------|---------|
| Siparişe Dayalı | 52 | 57,1 |
| Stoka Dayalı | 6 | 6,6 |
| Stok ve Sipariş | 28 | 30,8 |
| Ülke İhtiyaçları | 1 | 1,1 |
| Diğer | 4 | 4,4 |
| Toplam | 91 | 100,0 |

Tablo 4.8'de görüldüğü gibi işletmelerin üretim yönetimi ve planlaması konusunda genel bir yaklaşımı bulunmaktadır. Buna göre işletmelerin %57,1'i siparişe dayalı olduğu görülmektedir. Stok ve siparişe bağlı olduğunu belirten

işletmelerin oranı ise %30,8 oranında tespit edilmiştir. Ancak sadece stok'a dayalı üretim yapan işletmelerin oranı %6,6 çıkmıştır. Burada öne çıkan üretim planlamasının siparişe dayalı olduğu görülmektedir. Ülke ihtiyaçlarına göre üretim planlaması %1,1 olup diğer üretim planlamasını %4,4'tür.

4.9. İşletmelerin Üretim Aşamasında Karşılaştığı Sorunlar

Tablo 4. 9: İşletmelerin Üretim Aşamasında Karşılaştığı Sorunlar

| Karşılaşılan Sorunlar | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-----------------------------------|----------------|---------|
| Hammadde Yetersizliği | 24 | 32,0 |
| Montajda Yaşanan Sorunlar | 16 | 21,34 |
| Personelden Kaynaklanan Sorunlar | 31 | 41,33 |
| Hatalı Ürün | 2 | 2,67 |
| Tedarikçiden Kaynaklanan Sorunlar | 1 | 1,33 |
| Personel Yetersizliği | 1 | 1,33 |
| Toplam | 75 | 86,1 |

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin yöneticilerinin üretim aşamasında karşılaştığı sorunların başında personelden kaynaklanan sorunların geldiğini belirtmiş olup bu işletmelerin oranı %41,33 bulunmuştur. Hammadde yetersizliğinden kaynaklanan sorunların oranı ise %32,0 ve üçüncü sırada montaj aşamasında yaşanan sorunlar bulunduğunu ve bunların oranı da %21,34'dür. Bunların dışında azda olsa hatalı ürün %2,67 tedarikçiden %1,33 ve personel

yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar %1,33 olarak bulunmuştur. Burada en önemli konunun sektörlerin nitelikli personel bulmada sorunlar yaşadığını göstermektedir. Ayrıca işletmelerin yeterli ve nitelikli hammadde temininde de güçlüklerle karşılaştığı görülmektedir.

4.10. İşletmelerin Kalite Kontrol Departmanı Bulunma Durumu

Tablo.4.10'da görüldüğü gibi; üretim sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kalite kontrol departmanı incelendiğinde %81,82'sinin var olup geriye kalan %18,2' sinin ise olmadığı tespit edilmiştir. Son yıllarda kalite ürünle özdeşleşen ve ürünün marka değerini yükselten bir faktör haline gelmiştir. Bu nedenle işletmelerin tamamının kalite kontrol departmanı kurmaları kurumsallaşma açısından önemlidir. Ancak işletmelerin yaklaşık %82'sinin kalite kontrol departmanının olması da bu konuda mesafe alındığını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 4. 10: İşletmelerin Kalite Kontrol Departmanı

| Kalite Kontrol Departmanı | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|---------------------------|----------------|---------|
| Var mı? | | |
| Evet | 72 | 81,82 |
| Hayır | 16 | 18,18 |
| Toplam | 88 | 100,0 |

4. 11. İşletmelerin Kalite Kontrolünde Karşılan Hatalı Ürün Tespiti

Tablo.4.11'de görüldüğü gibi Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %77,33'ünde bazen hatalı ürün tespit edilmektedir. Nadir olarak hatalı ürün görülen işletme oranı ise %22,67 çıkmıştır. Ancak hiç hatalı ürün görülmeyen işletme bulunmamaktadır. Bu durum kalite kontrol departmanının önemini ortaya koyması açısından önemlidir. Özellikle bu bölümde ortaya çıkan hatalı ürün tespit edilerek nihai tüketiciye ulaşması engellenmektedir.

Tablo 4. 11: İşletmelerin Kalite Kontrolünde Hatalı Ürün Tespiti

| Hatalı Ürün Tespiti | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|---------------------|----------------|---------|
| Evet | 58 | 77,33 |
| Kısmen | 17 | 22,67 |
| Toplam | 75 | 100,0 |

4.12. İşletmelerin Karşılaştığı Hatalı Ürünlerin Nedenleri

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin yöneticileriyle yapılan anket çalışmasında hatalı ürün nedenleri dört ana başlık altında oransal olarak belirtmişlerdir. Buna göre kalite kontrol departmanında tespit edilen hatalı ürünlerin 29,99'u personel hatası, %25,75 proses hatası, %24,13 malzeme hatası ve %20,13'ü ise üretim yönetiminden kaynaklanan hatalardan oluşmaktadır. (Tablo 4.12).

Tabloda görüldüğü gibi, personel, proses, hammadde ve yönetimden kaynaklanan sorunlar hatalı ürünlerin ortaya çıkmasında önemli etki faktörleri olarak tespit edilmiştir. Burada önemli olan hatalı ürünlerin ortaya çıkmasını en aza indirmek işletme verimliliği açısından oldukça önemlidir. Tüketiciye ulaşmadan

önlenmesi ise firma imajı ve müşteri ilişkili yönetimi açısından dikkat edilmesi gerekir.

Tablo 4. 12: İşletmelerin Hatalı Ürün Nedenleri

| | Hatalı Ürün Nedenleri | Oran(%) |
|-----------------------|-----------------------------------------|---------|
| Hatalı Ürün Nedenleri | Personel Hatası | 29,99 |
| | Proses Hatası | 25,75 |
| | Malzeme Hatası | 24,13 |
| | Üretim Yönetiminden Kaynaklanan Hatalar | 20,13 |
| Oran(%) | | 100,0 |

4.13. İşletmelerde İstihdam Edilen Personelin İş Pozisyonlarının Dağılımı

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin istihdam dağılımı oransal olarak değerlendirildiğinde işçi statüsünde çalışanların oranı %72,22 ve memur veya yönetici pozisyonunda çalışanların oranı %27,78 olarak bulunmuştur. Buradan da görüleceği gibi üretim yapan sanayi işletmelerinde çalışanların yaklaşık %72'si proseste çalışan kesimi geriye kalanlar ise yönetim ve idari kısımda çalışanların oranını göstermektedir.

Tablo 4. 13: İşletmelerde İstihdam Edilenlerin Dağılımı

| İstihdam Edilenlerin Dağılımı | | Oran(%) |
|-------------------------------|----|---------|
| Mavi Yaka Oranı | 65 | 72,22 |
| Beyaz Yaka Oranı | 25 | 27,78 |
| Oran(%) | 90 | 100,00 |

4.14. İşletmelerin Üretim Sürecine İlişkin Bilgi ve Beceri Düzeyi

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin üretimde yapılacak işlemlerle ilgili bilgi ve beceri düzeyinin %52,33 oranında yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Kısmen yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını belirten işletmelerin oranı %43,02 düzeyinde olup bu işletmelerin daha fazla AR-GE faaliyetiyle sistemin geliştirilmesinden yana olduklarını belirtmişlerdir. Geriye kalan %4,7 gibi bir oran ise işletmenin sahip olduğu bilgi ve becerinin üretim süreçleri için yetersiz olduğu yönünde çıkmıştır. (Tablo 4.14).

Tablo 4. 14: İşletmelerin Üretim Sürecine İlişkin Bilgi ve Beceri Düzeyi

| | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|--------|----------------|---------|
| Evet | 45 | 52,33 |
| Hayır | 4 | 4,65 |
| Kısmen | 37 | 43,02 |
| Toplam | 86 | 100,0 |

4.15. İşletmelerde Üretim Bandında Malzeme ve Üretim Akışı

İşletmelerde üretim bandında malzeme ve üretim akışı bulunup bulunmadığı ankete katılan üst düzey yöneticilerine sorulduğunda bunların yaklaşık %67'si evet yanıtını vermişlerdir. Kesikli üretim bandına sahip olanların oranı ise %28,39 çıkmıştır. Bu işletmelerden bazıları yarı mamül işlemektedirler. Örneğin kauçuk sektörü hammadde olan hamuru tedarikçiden alırken nihai ürünü işletmesinde üretmektedir. İşletmede üretim sisteminin yeterli olmadığını söyleyen işletme oranı ise yaklaşık %5 bulunmuştur. (Tablo 4.15.).

Tablo 4. 15: İşletmelerde Üretim Bandı Malzeme ve Üretim Akışı

| | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|--------|----------------|---------|
| Evet | 54 | 66,67 |
| Hayır | 4 | 4,94 |
| Kısmen | 23 | 28,39 |
| Toplam | 81 | |

4.16. İşletmelerin Tedarikçi İşletmelerle Karşılaşılan Sorunlar

Tedarikçilerle karşılaşılan sorunların başında tedarikçilerin ürünü zamanında ve istenilen nitelikte karşılayamamaları nedeniyle tazminat ödemek zorunda kaldıklarını belirtenlerin oranı %29,35 gibi oldukça yüksek bir düzeyde çıkmıştır. Bu durum tedarikçi KOBİ işletmelerin karşılaştığı önemli sorunları bulunduğunu göstermesi açısından önemli bir sonuçtur.

Tedarikçilerden karşılanan ürünlerden çeşitli dönemlerde iade edilme oranı %56,52 bulunmuştur. Bu sonuçlar tedarikçi işletmelerin istenen kaliteye uygun yarı mamül üretip pazarlamadıkları takdirde bu ürün için ortaya çıkan zararların karşılanması ya da iade olarak geri almak zorunda olduklarından çok profesyonel bir şekilde yönetilmeleri ve personel seçiminin iyi yapılması gerektiğini ortaya koyuyor. Sözleşmenin feshedilme oranı ise çeşitli dönemlerin toplamı açısından bakıldığında %14,13 çıkmıştır. (Tablo 4.16).

Tablo 4. 16: Tedarikçilerle Karşılaşılan Sorunlar

| | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-----------------|----------------|---------|
| Tazminat Ödüyor | 27 | 29,35 |
| İade Oluyor | 52 | 56,52 |
| Sözleşme Feshi | 13 | 14,13 |
| Toplam | 92 | 100,00 |

4.17. İşletmelerin Tedarikçi Performans Standartları

Tedarikçilerin karşılaştığı çeşitli sorunlara rağmen %78,87'sinin performans standartlarına uygun olduğu işletme yöneticileri tarafından belirtilmiştir. Geriye kalan %21,13'ü ise performans standartları dışında görülmüştür. Bu durum tedarikçi işletmelerin yönetim ve kalite konusunda daha fazla çaba göstermeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. (Tablo 4.17).

Tablo 4. 17: İşletmelerde Tedarikçilerin Performans Standartları

| | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|--------|----------------|---------|
| Evet | 56 | 78,87 |
| Hayır | 15 | 21,13 |
| Toplam | 71 | 100,0 |

4.18. İşletmelerde Yapılan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri

İşletmelerin %65,22'si kurum içindeki eğiticilerden eğitim hizmeti alırken geriye kalan %34,78'i ise kurum dışından eğitim almaktadır. (Tablo:4.18). Burada önemli olan eğitimin niteliği olup işletmelerin teknik ve idari konularda aldıkları eğitimler ayrı olarak değerlendirilmelidir. Kurum içerisinde bulunan kişilerin verdiği eğitimlerde bazen işletme körlüğü olarak da ifade edilen verimliliği artırıcı bazı faaliyetlerin gözden kaçırılmasına neden olabilir. Bu nedenle işletmelerin belli dönemlerde işletme dışından eğitim almaları faydalı olmaktadır. Burada unutulmaması gereken en önemli faktör eğitime ayrılan kaynaklar kalite, verim ve inovasyon olarak geri dönmektedir. Ancak işletmelerin eğitim yanında AR-GE'ye de gereken önemi vermeleri gerekmektedir.

Bu arada bu işletmelerin kapasite kullanım oranları tespit edilmiş olup %78,65 olarak bulunmuştur. Kapasite kullanım oranı yıllara ve aylara göre farklılıklar gösterebilmektedir. Özellikle ekonomik krizlerin olduğu dönemlerde hammadde olarak dışa bağımlı sektörlerde KKO daha da aşağılara düşebilmektedir.

Tablo 4. 18: İşletmelerde Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri

| Eğitim | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-------------------------------|----------------|---------|
| Kurum İçinden Eğitim Alınıyor | 60 | 65,22 |
| Kurum Dışı Eğitim Alınıyor | 32 | 34,78 |
| Toplam | 92 | 100,00 |

4.19. İşletmelerin Müşteri Yurtiçi ve Yurtdışı Dağılımı

İşletmelerin müşteri dağılımı incelendiğinde bunların %58'inin yurtiçine yönelik üretim yaptığı görülmektedir. Yurtdışına yönelik üretim yaptığını belirten firmaların oranı ise %42 düzeyinde çıkmıştır. (Tablo 4.19). Ancak bu iki grup arasında hem yurtiçi hem de yurtdışı üretim yapan firmalar da dahildir. Oranlar ihracat olanaklarına göre her zaman değişiklikler göstermektedir.

Tablo 4. 19: İşletmelerde Müşteri Dağılımı

| Müşteri Dağılımı | Oran(%) |
|------------------|---------|
| Yurt İçi | 58,0 |
| Yurt Dışı | 42,0 |

4.20. İşletmelerin Hammadde Temininde Kullandığı Pazarlar

İşletmelerde hammadde temini %27,8 oranında sadece iç piyasadan karşılanmaktadır. Dış piyasadan karşılananların oranı ise %10 olarak tespit edilmiştir. Ancak bölgede kimya, tekstil, gıda ve makine sektörü yoğun olarak bulunduğu için hammadde en uygun hangi ülkede ise oradan temin edilmektedir. Bu nedenle yurtiçi ve yurtdışını birlikte belirten firmaların oranı %62,2 olarak bulunmuştur. Özel sektör firmaları için karlılık ve verimlilik önemli olduğu için hammadde fiyatı birim maliyetlerinin düşürülmesi açısından önemlidir.

Tablo 4. 20: İşletmelerde Hammadde Temin Yolu

| Temin Yolu | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|---------------------|----------------|---------|
| Yurt İçi | 25 | 27,8 |
| Yurt Dışı | 9 | 10,0 |
| Yurt İçi+ Yurt Dışı | 56 | 62,2 |
| Toplam | 90 | 100,0 |

4.21. İşletmelerin Kullandığı Teknolojinin Düzeyi

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin teknolojik düzeyi incelendiğinde %33,3'ü yeni teknolojiye sahip olduklarını ve %5,6'sı ise son teknolojiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca %47,2'si ise standart teknolojiye sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu işletmelerin %11,1'i eski teknolojiye ve %2,8'i ise çok eski teknolojiye sahip olduklarını söylemişlerdir. Ancak bu soruya 20 işletmenin yöneticisi cevaplamamıştır. Genel itibarıyla değerlendirildiğinde işletmelerin yaklaşık %85'i standart ve üstü teknolojiye sahiptirler. (Tablo.4.21)

Tablo 4. 21: İşletmelerde Teknoloji Durumu

| Teknoloji Durumu | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|------------------|----------------|---------|
| Çok Eski | 2 | 2,8 |
| Eski | 8 | 11,1 |
| Standart | 34 | 47,2 |
| Yeni | 24 | 33,3 |
| Son Teknoloji | 4 | 5,6 |
| Toplam | 72 | 100,0 |

4.22. İşletmelerde Yatırım Planı Bulunma Durumu

İşletmelerin geleceğe yönelik yatırım planı incelendiğinde %38,5'inin yatırım planı olduğunu geriye kalan %61,5'inin ise yatırım planının bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca ankete katılan işletmelerden 14'ü bu soruyu cevaplamamıştır. Buna göre ilde bulunan sanayi işletmelerinin kapasitesi ve büyüklüğünün artacağı ve ile yeni yatırımların yapılacağını ortaya koyması açısından önemlidir. (Tablo.4.22).

Tablo 4. 22: İşletmelerde Yatırım Planı Bulunma Durumu

| Yatırım Planı | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|---------------|----------------|---------|
| Evet | 30 | 38,5 |
| Hayır | 48 | 61,5 |
| Toplam | 78 | 100,0 |

4.23. İşletmelerin Fason Üretim Yapma Durumu

Ankete katılan 92 işletmeden 74'ü bu soruyu yanıtlamıştır. Bunlardan %40,5'i fason üretim yaptıklarını belirtmişlerdir. Geriye kalan %59,5'i ise fason üretim yapmadıklarını ve kendi markaları ile ürün pazarladıklarını ifade etmişlerdir (Tablo.4.23). Bu durumda işletmelerin markaya önem verdiklerini ve pazar koşullarına uyum sağlamaya başladıklarını göstermesi açısından önemli bir sonuçtur.

Tablo 4. 23: İşletmelerde Fason Üretim

| Fason Üretim | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|--------------|----------------|---------|
| Evet | 30 | 40,5 |
| Hayır | 44 | 59,5 |
| Toplam | 74 | 100,0 |

4.24. Sektörün Rekabet Durumu Konusunda Şirket Yöneticilerinin Yargıları

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerinin sektör rekabeti incelendiğinde bunların %47,2'sinin yüksek ve %28,7'si çok yüksek olarak belirtmiştir. Orta düzeyde rekabet koşulları olduğunu belirten firmaların oranı %20,7 bulunmuştur. (Tablo.4.24.). İlde bulunan sektörlerin önemli bir rekabet yarışı olduğu ve rekabet koşullarının sert olduğu görülmektedir. Bu şartlar firmaların rekabetçiliğini artırırken yeni ürünler üretmesini ve inovasyona önem vermesini de tetikleyen unsurlardan birisidir.

Tablo 4. 24: İşletmelerde Sektör Rekabeti

| Sektör Rekabeti | İşletme Sayısı | Oran(%) |
|-----------------|----------------|---------|
| Hiç Yok | 1 | 1,1 |
| Biraz | 2 | 2,3 |
| Orta | 18 | 20,7 |
| Yüksek | 41 | 47,2 |
| Çok Yüksek | 25 | 28,7 |
| Toplam | 87 | 100,0 |

4.25.Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi

Anketlerden 14'den 27'ye kadar olan sorulara KMO ve Barlett testi uygulanmış olup her iki değerde verilerin faktör analizine uygunluğunu gösterecek düzeyde anlamlı çıkmıştır. Literatürde KMO değeri 0.5'den yüksek olduğu takdirde verilerin uygunluğu açısından yeterli bulunmaktadır. Bu çalışmada elde edilen KMO değeri 0,792 gibi oldukça yüksek ve anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Barlett testi de %100 anlamlı bir değer bulunmuştur (Tablo.4.25).

Tablo 4. 25: Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi

| | | |
|--------------------------------------------------|--------------------|---------|
| Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. | | ,792 |
| Bartlett's Test of Sphericity | Approx. Chi-Square | 430,888 |
| | df | 78 |
| | Sig. | ,000 |

4.26.Faktör Analizi Uygulanan Verilerin Açıklanan Toplam Varyansı

Tablo: 4.26'da görüldüğü gibi faktör analizi yapılacak verilerin varyans analizine bakıldığında toplam varyansın %60'ını açıkladığı görülmektedir. Elde edilen toplam oran %60,490 bulunmuştur.

Tablo 4. 26: Faktör Analizi Uygulanan Verilerin Açıklanan Toplam Varyansı

| Component | Initial Eigenvalues | | | Extraction Sums of Squared Loadings | | | Rotation Sums of Squared Loadings | | |
|-----------|---------------------|---------------|--------------|-------------------------------------|---------------|--------------|-----------------------------------|---------------|--------------|
| | Total | % of Variance | Cumulative % | Total | % of Variance | Cumulative % | Total | % of Variance | Cumulative % |
| 1 | 4,940 | 38,003 | 38,003 | 4,940 | 38,003 | 38,003 | 3,825 | 29,419 | 29,419 |
| 2 | 1,643 | 12,636 | 50,639 | 1,643 | 12,636 | 50,639 | 2,618 | 20,135 | 49,554 |
| 3 | 1,281 | 9,851 | 60,490 | 1,281 | 9,851 | 60,490 | 1,422 | 10,936 | 60,490 |
| 4 | 1,000 | 7,689 | 68,179 | | | | | | |
| 5 | 819 | 6,302 | 74,481 | | | | | | |
| 6 | 761 | 5,853 | 80,334 | | | | | | |
| 7 | 583 | 4,488 | 84,822 | | | | | | |
| 8 | 507 | 3,896 | 88,718 | | | | | | |
| 9 | 437 | 3,361 | 92,079 | | | | | | |
| 10 | 339 | 2,604 | 94,683 | | | | | | |
| 11 | 300 | 2,306 | 96,990 | | | | | | |
| 12 | 229 | 1,759 | 98,748 | | | | | | |
| 13 | 163 | 1,252 | 100,000 | | | | | | |

4.27. Varimax Rotasyonu Matrisi

Varimax rotasyon matrisi incelendiğinde Tekirdağ ilinde ankete katılan ve sanayi üretimi yapan tüm firmaların üretime bağlı faktörlerin 1. komponentte yer aldığını görülüyor. Bunlar sırasıyla; eğitimin ve teknolojinin yeterli düzeyde olması ayrıca üretim planlamasının doğru yapılmasıdır. Üç faktör birinci komponentte aynı bölgede toplanmıştır. Bu durum Tekirdağ da üretim yapan firmaların yöneticilerinin firmalarının bu konularda benzer düzeyde yeterli olduğu düşüncesiyle ilgili yargılarını ortaya koymaktadır.

İkinci komponentte ve sırada yer alan faktörlerin daha çok kalite faktörleri ile ilgili bir grubun oluştuğu söylenebilir. Bunlar sırasıyla; hatalı ürün oranının düşüklüğü, hammaddenin kalitesi ve tedarikçiden sağlanan ürünlerin kalitesi ile ilgilidir.

Üçüncü komponent'de 20. sorunun üretim bantlarının dolu olmadığını gösteren değer tek başına 0,809 değeri ile diğer faktörlerden farklı çıkmıştır.

Ürün kalitesini ifade eden 21 ve 22. sorular ayrı bir faktör grubu olarak 1. komponent'de yer almıştır. Bunlar sırasıyla hatalı ürünlerin kontrol edilmesi ve ürünlerin uluslararası standartlarda üretildiğini ortaya koymaktadır.

Tedarikçilerle ilgili faktör grubu 3. komponent'de yer alan 23. ve 24. sorulardır. Bunlar sırasıyla tedarikçilerle yaşanan sorunlar ve siparişlerle ilgili olup ayrı bir faktör grubu içerisinde yer almıştır.

Tablo 4. 27: Bileşenlerin Rotasyon Matrisi

| | Component | | |
|----|-------------|-------------|-------------|
| | 1 | 2 | 3 |
| 14 | ,839 | -,003 | ,119 |
| 15 | ,740 | ,289 | -,188 |
| 16 | ,381 | ,367 | ,129 |
| 17 | ,150 | ,630 | ,004 |
| 18 | ,119 | ,921 | -,077 |
| 19 | ,184 | ,830 | ,125 |
| 20 | -,037 | -,125 | ,809 |
| 21 | ,498 | ,274 | ,304 |
| 22 | ,700 | ,282 | ,001 |
| 23 | ,142 | ,530 | ,556 |
| 24 | ,541 | ,219 | ,561 |
| 26 | ,673 | ,057 | ,425 |
| 27 | ,381 | ,507 | ,442 |

4.28. Verilerin Faktör Analizi Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi

Likert ölçeği ile işletme yöneticilerinin 47'ci sorudan 63. soruya kadar olan yargılarının Faktör analizine uygunluğu test edilmiştir.

Tablo 4. 28: Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Testi KMO

| | | |
|--------------------------------------------------|------|---------|
| Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. | | ,656 |
| Approx. Chi-Square | | 450,867 |
| Bartlett's Test of Sphericity | df | 120 |
| | Sig. | ,000 |

Tekirdağ ilinde bulunan KOBİ işletmeleriyle yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Analiz sonucunda KMO değeri 0,50'den yüksek çıkmıştır. KMO:0656 olarak bulunmuş olup verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bunun

yanında Bartlett serbestlik derecesi 120 olarak bulunmuş ve %100'e yakın anlamlı bulunmuştur. (Tablo.4.28).

4.29. Açıklanan Toplam Varyans

Toplam varyansı açıklama oranı %68,389 olarak çıkmıştır. Verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermesi bakımından elde edilen sonuç önemli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 4. 29: Açıklanan Toplam Varyans

| Component | Initial Eigenvalues | | | Extraction Sums of Squared Loadings | | | Rotation Sums of Squared Loadings | | |
|-----------|---------------------|---------------|--------------|-------------------------------------|---------------|--------------|-----------------------------------|---------------|--------------|
| | Total | % of Variance | Cumulative % | Total | % of Variance | Cumulative % | Total | % of Variance | Cumulative % |
| 1 | 4,420 | 27,622 | 27,622 | 4,420 | 27,622 | 27,622 | 3,136 | 19,600 | 19,600 |
| 2 | 2,347 | 14,670 | 42,292 | 2,347 | 14,670 | 42,292 | 2,500 | 15,628 | 35,228 |
| 3 | 1,679 | 10,495 | 52,787 | 1,679 | 10,495 | 52,787 | 2,330 | 14,560 | 49,788 |
| 4 | 1,360 | 8,502 | 61,289 | 1,360 | 8,502 | 61,289 | 1,505 | 9,405 | 59,194 |
| 5 | 1,136 | 7,101 | 68,389 | 1,136 | 7,101 | 68,389 | 1,471 | 9,195 | 68,389 |
| 6 | ,788 | 4,927 | 73,316 | | | | | | |
| 7 | ,697 | 4,355 | 77,671 | | | | | | |
| 8 | ,657 | 4,105 | 81,776 | | | | | | |
| 9 | ,594 | 3,715 | 85,491 | | | | | | |
| 10 | ,514 | 3,212 | 88,703 | | | | | | |
| 11 | ,465 | 2,908 | 91,611 | | | | | | |
| 12 | ,427 | 2,671 | 94,282 | | | | | | |
| 13 | ,294 | 1,837 | 96,119 | | | | | | |
| 14 | ,256 | 1,599 | 97,719 | | | | | | |
| 15 | ,215 | 1,346 | 99,065 | | | | | | |
| 16 | ,150 | ,935 | 100,000 | | | | | | |

4.30. Varimax Rotasyonu

Rotasyon matrisi incelendiğinde dördüncü bölgede yer alan yönetimin profesyonel olması ve ihracat destekleri konusunda bilgilendirmenin olmasının KOBİ işletmelerinde yönetimin kararlarının daha sağlıklı olmasına katkı sağlayacağını ifade eden işletme yöneticilerinin ağırlıklı olduğunu göstermektedir.

Çalışanların özelliklerini içeren konu birinci bölgede ve ikinci sırada toplanmıştır. Bunlar sırasıyla üretimde nitelikli personelin olmasına rağmen bunların sürekli eğitildiği ve tedarikçilerin çalışanları konusunda da aynı hassasiyetin ortaya konulduğunu göstermesi açısından önemlidir.

İşletmelerin teknik bilgi konusundaki düzeyi ile ilgili yöneticilerin yargıları yedinci sırada ikinci bölgede çıkmıştır. İşletme yönetimin teknik bilgisinin ürün kalitesi üzerine doğrudan olmasa da dolaylı etkisi bulunmaktadır. İşletme yöneticilerinin organizasyon yeteneği işletmenin verimliliğini, etkinliğini, rekabetçiliğini ve firmanın rakipleri arasındaki yerini belirleyen en önemli unsurlardan birisidir.

İşletme yöneticilerinin sektörle ilgili güncel gelişmeleri yakından takip etmesi kendi sektörüyle ilgili fuar organizasyonlarına katılması, uluslararası piyasaları takip etmesi işletmenin varlığını koruması yanında geliştirmesi açısından da önemlidir.

Tablo 4. 30: Varimax Rotasyonu

| | Component | | | | |
|----|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 47 | ,129 | -,008 | ,049 | ,839 | -,035 |
| 48 | ,023 | ,065 | ,315 | ,736 | ,207 |
| 50 | ,857 | -,006 | -,108 | ,100 | -,041 |
| 51 | ,836 | ,098 | ,123 | ,110 | -,134 |
| 52 | ,783 | -,090 | ,198 | -,067 | ,189 |
| 53 | ,511 | ,021 | ,083 | ,055 | ,563 |
| 54 | ,096 | ,047 | ,785 | ,104 | ,122 |
| 55 | ,063 | ,327 | ,675 | ,079 | -,029 |
| 56 | ,038 | ,140 | ,722 | ,165 | -,343 |
| 57 | ,129 | ,246 | ,503 | -,060 | ,565 |
| 58 | -,137 | -,161 | -,395 | ,225 | ,726 |
| 59 | ,001 | ,849 | ,109 | -,026 | -,077 |
| 60 | -,073 | ,788 | ,298 | -,075 | ,097 |
| 61 | ,565 | ,466 | ,005 | -,172 | ,147 |
| 62 | ,387 | ,633 | ,227 | ,268 | ,035 |
| 63 | ,535 | ,551 | ,001 | ,153 | -,194 |

Maliyet-Fiyat ilişkisi dördüncü sıra ve dördüncü bölgede bulunmaktadır. Bunlar birim maliyetlerin minimize edilmesi ve kalite-fiyat dengesinin korunmasıdır. İşletme yöneticilerinin bu konudaki yaklaşımları önemli bulunmuştur.

Kalite faktörleri beşinci sırada ve ikinci bölgede çıkmıştır. Tedarikçilerden gelen hammadde ve yarı mamul maddelerin kalite özelliklerinin takip edilerek kontrol edilmesi gerektiğini kapsamaktadır.

İşletmelerin teknik bilgi konusunda yeterli olduğunu ifade eden işletmeler diğerlerinden ayrı olarak tek başına altıncı sırada ve birinci bölgede çıkmıştır. Bu işletmelerin sayısı yüksek olmamakla birlikte Tekirdağ ilinde çok sayıda profesyonel işletme bulunduğunu ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Tekirdağ ilinde bulunan KOBİ işletmelerinin verimlilik ve kalite ilkelerine uygun üretim yapmasına rağmen tedarikçilerle yaşanan sorunların bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle iade edilen ürün olması kalite uygulamaları konusunda bir sorun olduğunu göstermektedir.

İşletmelerin bazı konularda ihtiyaç duyduğu gözlenmektedir. Bunlar özellikle KOSGEB, Kalkınma Ajansı ve Ekonomi Bakanlığının uyguladığı teşvik ve destekler konusunda bilgiye ihtiyaç duydukları gözlemlenmiştir. KOBİ işletmelerinin yöneticilerinin de işletme çalışanları gibi kurumsallaşma ve kamunun izlediği destek programları ve üretim yönetimi konusunda eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Nitelikli personelin önemli olduğu ancak yeterli olmadığı ifade edilmiştir. Nitelikli personelin işletmenin gelişmesine paralel olarak sürekli gerekli ve nitelikli eğitim programları ile sürekli desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Yapılacak uygulamalar ile verimlilik, etkinlik ve kalite konusunda işletmelerin daha rekabetçi olmalarına katkı sağlayacağı görülmektedir.

İşletme yöneticilerinin sorunları ve çözümleri ortaya koymasından bakımından Tekirdağ ilinde bulunan işletme yöneticilerinin konuları iyi kavrayan nitelikli, tecrübeli ve eğitilmiş oldukları gözlenmiştir. Bu nedenle ilde yaşanan sanayileşmenin gelecekte bölgeyi sanayi malı ihracatının yapıldığı bir merkez olarak öne çıkarabilir. Özellikle bu yöneticiler taşıeron ve tedarikçi firmaların ana firmalar gibi profesyonel çalışmaları gerektiğini ortaya koymaktadırlar. Bunlar; üretimde nitelikli personelin olmasına rağmen bunların sürekli eğitildiği ve tedarikçilerin çalışanları konusunda da aynı hassasiyetin ortaya konulduğunu göstermesi açısından önemlidir.

İşletme yöneticileri proste izlenecek üretim yönetimi kadar diğer önemli bir konunun ürünlerin fonksiyonlarının geliştirilmesi olarak belirtilmiştir. Bunun için; kalitenin artırılmasının AR-GE ile elde edilecek gelişmelerin ve yeniliklerin patent haline getirilmesine bağlı olduğu olduğunu göstermektedir.

Tekirdağ ilinde bulunan işletmelerin uluslararası rakiplerini ve ürünlerini yakından izlemesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle vizyon sahibi yöneticilerin Dünyada yaşanan gelişmeleri ve fuar organizasyonlarını mutlaka izlemesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle kurumsal firmaların başarılı olduğu söylenebilir.

Üretimde verimliliğin artmasına paralel olarak maliyetin azalması işletmenin rekabetçiliğini daha olanaklı hale getirecektir. Bu nedenle birim maliyetlerin minimize edilmesi önemli hale gelmiştir. Ancak bu gelişmeye ilave olarak günümüzde kalite-fiyat dengesi daha önemli hale gelmiştir. İşletme yöneticilerinin bu konudaki yaklaşımları ve düşünceleri konuya analitik bir şekilde yaklaştıklarını ve önemsediklerini göstermektedir.

Kalitenin sağlanması; hammadde kalitesi, personel kalitesi, üretim yöntemi ve ürünün sunumuna bağlıdır. Ayrıca kaliteli ürünün algısının yerleştirilmesinde tanıtım ve reklam uygulamalarının da önemli olduğu dikkate alınmalıdır. Kaliteye önem veren işletmeler tedarikçilerin personel kalitesi, hammaddenin kalitesi ve üründen de bir o kadar sorumludur. Bu nedenle ürünlerin kalitesinden ve gelen hammadde ve yarı mamul maddelerin kalite özelliklerinin takip ederek kontrol edilmesini sağlamalıdır.

Tekirdağ ilinde bulunan işletmelerin genelde profesyonel yönetilen aile şirketleri olduğu görülmektedir. Bunun yanında yerli ve yabancı kurumsal işletmelerinde bulunduğu görülmektedir. Bu işletmelerin ihtiyaç duyduğu en önemli konunun teknik ve kurumsal bilgi, ARGE, inovasyon ve patent süreçlerini takip edecek organizasyonların yeterli olmadığı görülmektedir. Bunların çözümü Üniversite-Sanayi işbirliği modellerinin gelişmesiyle birlikte bilginin üretim ve pazarlamayla buluşmasıyla sağlanabilir.

Ayrıca Tekirdağ ilinde endüstriyel amaçlı su kullanan sektörlere kesinlikle izin verilmemesidir. Yeraltı su kaynakları ve yerüstü su kirliliğinin giderilmesi gelecek nesiller açısından önemlidir. Sürdürülebilir sanayileşme bölge halkının yaşam kalitesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, E., 2007, Genel İşletme, Nobel Yayıncılık, 2.Basım, Ankara, s:32-33.
- Alpugan, O., 1994, Küçük İşletmeler Kavramı Kuruluşu ve Yönetimi, Der Yayınları, İstanbul, s:3-6.
- Başar E., Altın H., Doğan V., 2013, Girişimcilik, Nobel Yayıncılık, Ankara, s:166-171.
- Cansız, M., 2008, Türkiye’de Kobiler ve Kosgeb DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, s:3-8
- Dinler, Z., 2004, İktisada Giriş, Ekin Kitabevi, Bursa, s:15-17.
- Ertürk M., 2000, İşletme Biliminin Temel İlkeleri, Beta Yayıncılık, İstanbul, s:53.
- Karataş, S., 1991, Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Veli Yayınları, İstanbul.
- Kütükoğlu C., Bayülken Y., 2010, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (Kobi’ler) Oda Raporu, Makina Mühendisleri Odası, Ankara, s:19-21.
- Mirze , K. S., 2010, İşletme, Literatür Yayıncılık, İstanbul, s:358-359.
- Morris, R.,G.Brennan , “Creating a SeamlessLocalGovernmentand Small Business InterfaceforBetterRegionalEconomic Development Outcomes” paperpresented at the
- ICSB World Conference, Brisbane, Australia, June, 2000.
- Mucuk, İ., 2005, Modern İşletmecilik, Türkmen Kitabevi, İstanbul, s:31.
- Oluç, M., 1978, İşletme Organizasyonu ve Yönetimi, Cilt 1, İstanbul İÜ Yayını, s:12.

Özgen, H., Doğan, S., 1997, Kobi'lerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Yolları, KOSGEB Yayınları, Ankara, s:30

Özbek, Z., 2008, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, (www. mfa.gov.tr)

Özgen H., Yalçın A., 2006, Temel İşletmecilik Bilgisi, Nobel Kitabevi, Adana, s:8-33.

Resmi Gazete, Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihi 18/11/2005 No:25997
Madde 5.

Resmi Gazete, Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihi 20/04/1990 No:20498
Madde 1.

Resmi Gazete, Yayımlandığı R.Gazetenin Tarihi 20/04/1990 No:20498
Madde 5.

Sanayi İhtisas Komitesi, 2012, Sanayi Sektöründeki Kobi'ler Sorunlar ve Çözümleri, İstanbul, s:17-18.

Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000, DPT.

Sarıaslan H., 1996, Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, TOBB Yayını, Ankara, s:1-2.

Tosun, K., 1978, İşletme Yönetimi, s:13.

Valandova, S., Türkiye'de Kobi'lere Yönelik Destek Programlarının Yeniden Yapılandırılması, 2003, Yayınlanmamış DPT Uzmanlık Tezi.

EK – 1

SANAYİ İŞLETMELERİNİN ÜRETİM SÜREÇLERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARIN ANALİZİ: TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ

Sayın katılımcı;

Bu anket Tekirdağ ilinde yer alan sanayi işletmelerinin üretim süreçlerinde karşılaşılan sorunların analizi amacıyla yapılmaktadır.

BÖLÜM 1: İŞLETME İLE İLGİLİ BİLGİLER

- İşletme Yöneticisinin Cinsiyeti: Bay Bayan
- İşletme Yöneticisinin Yaşı:
- İşletme Yöneticisinin İş Tecrübesi: 1-5yıl 6-10 yıl 11-20 yıl
 21-30 yıl 31+yıl
- İşletme Yöneticisinin Eğitim Durumu : İlköğretim Lise Üniversite
 Yüksek Lisans Doktora
- İşletmenin Hukuki Durumu: Adi Şirket Kollektif Şirket Limited Şirket
 Anonim Şirket Diğer.....
- Toplam Personel Sayısı:
- İşletmenizde İstihdam Edilenlerin Dağılımı : Beyaz Yakalı..... Adet
 Mavi Yakalı..... Adet
- İşletmenizin Kuruluş Yılı:.....
- Görüşülen Kişinin Ünvanı: Şirket Sahibi Yönetim Kurulu Üyesi Genel Müdür
 Bölüm Müdürü Mühendis Muhasebe Diğer.....
- İşletmenizin Sahip Olduğu Kalite Belgeleri
- ISO 9000 Serisi TSE + ISO 9000 TSE + ISO 9000 + CE ISO 22000
 ISO 14000 Herhangi Bir Kalite Belgesi Yok Diğer.....

BÖLÜM 2: ÜRETİM AŞAMASI

- 1) Üretim planlamasını neye göre belirliyorsunuz?
 Siparişe dayalı Stok'a dayalı Her ikisi de Diğer.....
- 2) Üretim aşamasında karşılaştığımız en önemli sorunlar nelerdir?
 Hammadde yetersizliği Montajda yaşanan sorunlar
 Personelden kaynaklanan sorunlar Hatalı ürün oranının yüksekliği
 Tedarikçiden gelen hatalı ürünler Diğer.....
- 3) Prosesten çıkan ürünlerde karşılaşılan en önemli sorun nedir?
 Defo Şekil bozukluğu Fonksiyon bozukluğu Diğer.....
- 4) Kalite kontrol departmanınız var mı?
 Evet Hayır
- 5) Evet ise kalite kontrolünde hatalı ürünler tespit ediliyor mu?
 Evet Hayır Kısmen Diğer.....
- 6) Hatalı ürünün nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisidir?
Oransal % Personel hatası
% Proses hatası
% Malzeme hatası
% Üretim yönetiminden kaynaklanan hatalar

- 7) Üretim hatalarının işletmeye aylık maliyeti ne kadardır?.....TL
- 8) İşletmede üretim sonunda yapılan kalite kontrolden sonra hatalı ürün oranı ne kadardır?
Oran (%)......
- 9) Üretimde yapılacak işlemler ile personelin bilgi ve beceri düzeyi uyumlu mu?
() Evet () Hayır () Kısmen () Diğer.....
- 10) Üretimde çalışan personelin anlayabileceği kadar basit bir proses sistemi var mı?
() Evet () Hayır () Kısmen karmaşık () Diğer.....
- 11) Üretim bandı sizce malzeme ve üretim akışı için uygun mu?
() Evet () Hayır () Kısmen () Diğer.....
- 12) Üretimde karşılaştığımız en önemli 5 sorunu önem sırasına göre yazınız?
a).....
b).....
c).....
d).....
e).....
- 13) Üretimde karşılaştığımız en önemli 5 sorunun çözümünü önem sırasına göre yazınız?
a).....
b).....
c).....
d).....
e).....

Lütfen aşağıdaki ifadelerde ilgili alanlarınıza göre tercihlerinizi göz önünde bulundurarak, size en uygun seçenekleri seçerek cevap veriniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum.)

| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|--------------------------------------------------------------|---|---|---|---|---|
| 14) Personelin eğitimi yeterli düzeydedir. | | | | | |
| 15) Teknoloji yeterli düzeydedir. | | | | | |
| 16) Üretim planlaması doğru yapılıyor. | | | | | |
| 17) Hatalı ürün oranı sifıra yakındır. | | | | | |
| 18) Tedarikçilerden sağlanan hammadde yeterli kalitededir. | | | | | |
| 19) Tedarikçiden sağlanan ürünler yeterli kalitededir. | | | | | |
| 20) Üretim bantları sürekli doludur. | | | | | |
| 21) Hatalı ürünler kesinlikle kontrol ediliyor. | | | | | |
| 22) Ürettiğimiz ürünlerin kalitesi dünya standartlarındadır. | | | | | |
| 23) Tedarikçilerle herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. | | | | | |
| 24) Siparişler zamanında teslim ediliyor. | | | | | |
| 25) Kalite kontrolde hatalı ürün tespit edilmiyor. | | | | | |
| 26) Çalışan personelin hizmet içi eğitimi yeterlidir. | | | | | |
| 27) Tedarikçiler sözleşme şartlarına uyuyor. | | | | | |

- 28) Tedarikçiler mal ve hizmet çalışmalarını istediğiniz gibi yapmazsa sonuçları neler olur?
 Tazminat ödüyor İade oluyor Sözleşme feshi Diğer.....
- 29) Tedarikçileriniz için performans standartlarınız var mı?.....
- 30) Ürettiğiniz ürün veya hizmetlerin alıcısı kimlerdir?

- 31) Müşterinizin isteklerini karşılayıp karşılamadığınızı nasıl anlarsanız?

- 32) Çalışmalarınızın müşterileriniz üzerindeki etkilerini ne kadar izleyebiliyorsunuz?

- 33) İşletmenizde Müşteri ve Tedarikçiler ile İlişkiler için ayrı bir birim var mı?
 Hayır Evet Diğer.....
- 34) İşletmenizde çalışanlarına yönelik üretim süreçlerine ilişkin eğitim faaliyetleri gerçekleştiriyor musunuz?
 Eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiyor Kurum içinden eğitim almıyor
 Kurum dışı eğitim almıyor Tedarikçi Her üçü de Diğer.....
- 35) Üretimde hangi sistem uygulanmaktadır?
 Toplam Kalite Yöntemi Kaizen 6 Sigma 8D
 Yalın üretim Diğer.....
- 36) Çalışan personel üretimde hangi yöntemle kontrol edilmektedir?

BÖLÜM 3: EKONOMİK GÖSTERGELER

- 37) İşletmenizin Faaliyet Gösterdiği Sektör:.....
- 38) İşletmenizin Kapasite Kullanım Oranı:.....
- 39) Ticaret Türü
 İthalat İhracat İthalat + İhracat Yurt içi Satış
- 40) Müşteri Dağılımı (%)
 Yurt içi..... Yurt dışı.....
- 41) Hammadde Temin Yolu
 Yurt içi Yurt dışı Yurt içi + Yurt dışı Diğer.....
- 42) Tedarikçi kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız ne oranda?
 Hayır Evet.....
- 43) Teknoloji Durumu
 Çok eski Eski Standart Yeni Son Teknoloji
- 44) Yatırım planınız var mı?
 Hayır Evet ise
- 45) Fason üretim yapıyor musunuz ?

- 46) Sektörünüzde rekabeti nasıl nitelendirirsiniz?
 Hiç Yok Biraz Orta Yüksek Çok yüksek

Lütfen aşağıdaki ifadelerde ilgili alanlarınıza göre tercihlerinizi göz önünde bulundurarak, size en uygun seçenekleri seçerek cevap veriniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum.)

| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|---|---|---|---|
| 47) Yönetimin profesyonel olması kararların daha sağlıklı alınmasını sağlar. | | | | | |
| 48) İhracat ve ihracata yönelik destekler hakkında bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmelidir. | | | | | |
| 49) Ar-Ge birimi ile üretim süreçleri arasında organik bağ bulunmaktadır. | | | | | |
| 50) Üretimde nitelikli personel bulunmaktadır. | | | | | |
| 51) Üretim süreçlerinde sürekli çalışanlar eğitilmektedir. | | | | | |
| 52) Tedarikçilerin çalışanlarına eğitim verilmektedir. | | | | | |
| 53) Kalite kontrol birimlerinden gelen tespitlerde sürekli iyileştirme yapılıyor. | | | | | |
| 54) Kalitenin artırılması için Ar-Ge departmanı olmalıdır. | | | | | |
| 55) Patent çalışmalarına ağırlık verilmelidir. | | | | | |
| 56) Rakip firma ürünlerinin yakından takip edilmelidir. | | | | | |
| 57) Birim maliyetler minimize edilmelidir. | | | | | |
| 58) Kalite-fiyat dengesinin korunması şarttır. | | | | | |
| 59) Tedarikçilerden gelen ürünler kontrol edilmelidir. | | | | | |
| 60) Ham madde veya yarı mamul kalitesi işletme için önemlidir. | | | | | |
| 61) İşletme girdileri kendi bünyesinde üretecek teknik know-how düzeyine sahiptir. | | | | | |
| 62) Yönetim gereken teknik bilgisi kaliteyi etkiliyor. | | | | | |
| 63) İşletmenin isteklerini karşılayacak proses ve yönetim olanakları bulunmaktadır. | | | | | |

Üretim süreçlerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir? Kısaca belirtiniz.